
ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

ΤΟΜΟΣ

Δ

ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟ- ΛΟΓΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο αγιότατος πατέρας μας Συμεών, ὁ ὁποῖος γιὰ τὸ θεόδοτο χάρισμα τῆς θεολογίας ποὺ ἔλαβε, ἐπονομάστηκε Νεός Θεολόγος, ἔζησε στὰ χρόνια τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, γύρω στὸ 1000 μ.Χ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Συμεὼν ποὺ ἐπονομαζόταν Εὐλαβῆς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο γυμνάστηκε

στούς άσκητικούς αγώνες. Καί έφτασε σέ τόσο ύψος άρετής και άπάθειας, και άξιόθηκε νά λάβει τόσο πλούσια τή θεία χάρη, ώστε είναι σχεδόν άδύνατο νά γράψει κανείς τά σχετικά μέ αυτόν, όπως εξιστορεί διεξοδικότατα ή μακροσκελής βιογραφία του. Γιατί άφού δέχθηκε μέσα του όλη, μπορούμε νά πούμε, τή δύναμη του Παρακλήτου και έγινε δοχείο τών έλλάμψεών Του, αναδείχθηκε πηγή θεολογίας, κατάλυμα θείου φωτισμού, τερπνότατο κατοικητήριο άνέκφραστον μυστηρίων, και γενικά, οίκος πνευματικής σοφίας και θείας γνώσεως. Άπό αυτήν φωτιζόμενος, συνέθεσε κάθε λογής συγγράμματα, έμμετρα και πεζά, σέ μεγάλο αριθμό και γεμάτα πάρα πολύ μεγάλη ωφέλεια.

Άπό τά έργα του διαλέξαμε και συμπεριλάβαμε μόνο αυτά πού άκολουθοϋν, και αυτά πού είναι στό τέλος τής Φιλοκαλίας, μεταφρασμένα για τήν ωφέλεια τών πολλών. Γιατί άπ' αυτά ξεχύνεται πολλή και άφθονη ωφέλεια στούς άναγνώστες.

Είσαγωγικά σχόλια

Ο αυθεντικότερος έρμηνευτής του άγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου είναι ο μακαρίτης ιεράρχης τής Ρωσικής Έκκλησίας Βασίλειος Κριβοσέιν († 1985), παλαιός άγιορείτης. Στο τελευταίο έργο του, τό συνθετικότερο, «Μέσα στό φώς του Χριστού»*, άναφέρει ότι ο άγιος «άρχίζει νά γίνεται γνωστός στη Δύση, χωρίς βέβαια νά είναι τόσο επίκαιρος όσο ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς. Τά έργα του, πού είναι πιό εύκολοδιάβαστα, αλλά πού δυσκολότερα άφομοιώνονται, εκδόθηκαν τελευταία σέ ένένα τόμους στη σειρά «Sources Chrétienues». Γίνονται έτσι προσιτά για πρώτη φορά στό αυθεντικό πρωτότυπο κείμενό τους. Τά έργα του Συμεών έγιναν άντικείμενο μελέτης σέ μοναστικά περιβάλλοντα, καθολικά ειδικότερα, προξενώντας σ' άλλους τό θαυμασμό, σκανδαλίζοντας άλλους, πού τά βρήκαν άκατάλληλα σάν άναγνώσματα σέ τράπεζες καλογραιών. Γενικά τό εύρύ κοινό αισθάνθηκε κάπως χαμένο μέσα σ' αυτούς τούς τόμους».

Συνεχίζοντας τίς γενικές κρίσεις του, ο π. Βασίλειος, γράφει: «Όσο για τόν όρθόδοξο κόσμο, πού άγαπά τούς Πατέρες, αλλά πού δέν τούς διαβάζει πολύ, ο Συμεών άγνοημένος άπό τήν επίσημη θεολογία —θά προσέθετα και παρανοημένος ως "νοσηρός μυστικιστής" και "παράδοξος", άν όχι "αίρετικός" — δέν ξεχάστηκε ποτέ έντελώς χάρη στα μοναστικά περιβάλλοντα, πρώτιστα στό "Άγιον Όρος και άκόμενη στη Ρωσία... Η έπιφυλακτικότητα άπέναντι στό Συμεών είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική στην όρθόδοξη ιεραρχία και άκόμη περισσότερο στούς καθηγητές τής θεολογίας».

* Αρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσέιν, «Μέσα στό φώς του Χριστού. (Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος: Βίος - Πνευματικότητα - Διδασκαλία)». Έκδόσεις «Τό Περιβόλι τής Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1983.

Πράγματι οἱ ἀγιορεῖτες διάβαζαν τὰ «Ἄπαντα» τοῦ ἀγίου Συμεῶν ἀπὸ τῆ μετάφραση τοῦ Διονυσίου Ζαγοραίου, πού παρ' ὅλη τὴν ἐπέμβαση τοῦ ἀγίου Νικοδήμου, γιὰ τὴ βελτίωσή της, δὲν μπόρεσε ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ ἀρκετὰ λάθη. Οἱ ἀνθολόγοι ὅμως τῆς Φιλοκαλίας, ἀποβλέποντες στὸ νὰ παρουσιάσουν τὴν πνευματικὴ ποικιλία στὴν οὐσιαστικὴ τους ἐνότητα τῶν ἀσκητικῶν καὶ μυστικῶν Πατέρων καὶ νὰ δώσουν τὴ δυνατότητα στοὺς ὀρθοδόξους νὰ πάρουν κάποια γεύση, ἐπέλεξαν τὰ παρόντα Πρακτικὰ καὶ Θεολογικὰ Κεφάλαια. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκαναν μὲ πολλὴ σοφία, ὥστε, μυούμενος ὁ μοναχὸς ἢ ὁ λαϊκὸς στὰ μυστήρια τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἡ ὁποιασδήποτε μορφῆς χάρη, δὲν δίδεται ἂν δὲν προηγηθοῦν ἀγῶνες ἀσκητικοὶ γιὰ κάθαρση τῆς ψυχῆς.

Ὅπως σὲ ὅλους τοὺς ἀγίους Πατέρες, ἔτσι καὶ στὸν θεῖο Συμεῶν, ἡ ἀφετηρία τοῦ βίου του ἦταν ἀσκητικὴ καὶ τὰ παρατιθέμενα Κεφάλαια ἀποτελοῦν ὑποδείξεις ἀσκητικῆς ἀγωγῆς μὲ ἀποκορύφωμα τὴ θεολογία καὶ τὸ θεῖο φωτισμό. Ἀποτελεῖ πλεονασμὸ νὰ ὑπενθυμίσει κανεὶς τὴν ἀδιάρρηκτη σχέση πού ὑπάρχει μεταξὺ Πράξεως καὶ Θεωρίας καὶ ἐπομένως μεταξὺ πνευματικῆς ζωῆς καὶ θεολογίας.

Ὁ βίος τοῦ ἀγίου Συμεῶν παρουσιάζει μιὰ πρωτοτυπία. Καὶ αὐτὴ συνίσταται στὸ γεγονός, ὅτι σὲ νεαρὰ ἡλικία δέχτηκε δύο φορές ὀλόλαμπρη ἔλλαμψη τοῦ Πνεύματος. Ἡ νηφάλια μέθη τῆς θεοφάνειας αὐτῆς, μὲ τὴ μορφὴ τοῦ ἀκτίστου φωτός, προδιέγραφε τὴν αἰδέσιμη βιοτὴ του καὶ διεμόρφωσε τὴ θεολογικὴ του συνείδηση. Αὐτὸ τὸ θεῖο φῶς τοῦ τραυμάτισε ἐρωτικά τὴν καρδιά γιὰ τὸν τριαδικὸ Θεὸ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορούσε τίποτε νὰ τοῦ παρηγορήσει τὴν ψυχὴ πλὴν τῶν φωτοφανειῶν, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ πνευματικὴ ζωὴ χωρὶς τίς διὰ φωτὸς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, ἔκλαιε ἀπαρακλήτητα.

Ὁλόκληρη ἡ διδασκαλία του, στοὺς Λόγους, στὶς Κατηχήσεις καὶ στοὺς Ὑμνους θεοῦ ἔρωτος, παρουσιάζει σὰν μέτρο πνευματικότητος τὴν ἀγάπη, τίς ἐλλάμψεις καὶ τὴν κτήση τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ὅσο καὶ ἂν τὰ κριτήρια τοῦ ἀγίου Συμεῶν διακρίνονται γιὰ τὴν προσωπικὴ του ἰδιοτυπία — πού γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ ἀκαδημαϊκὴ θεολογία ἐμφανίζεται ἐπιφυλακτικὴ— ὅμως στὸ βάθος ἀνακαλύπτεται ἡ ἐναρμόνισή του μὲ τὴν πνευματικὴ παράδοση τῶν Ἁγίων. Ἀλλὰ καὶ ἡ περιγραφή τῶν θείων ἐρώτων του, μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους καὶ τὰ αἰσθητὰ σχήματα, μὲ τοὺς ἀσπασμοὺς καὶ τοὺς ἐναγκαλισμοὺς, μὲ τίς ρεαλιστικὲς σκηνές καὶ τίς, κατὰ τὸ φαινόμενο, συναισθηματικὲς ἀλλοιώσεις, —ἐνῶ πρόκειται γιὰ καθαρὲς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος—, ἀπλῶς πιστοποιοῦν τὸν ἰδιόμορφον ἐκδηλωτικὸ χαρακτήρα του, πού τὸ θεῖο Πνεῦμα ἄφησεν ἄθικτο, ἀφοῦ, σεβόμενο τὴν ἐλεύθερη προσωπικότητα, ἐνεργεῖ «κατὰ τὴν ὑποκειμένη διάθεση στὴν ψυχὴ», κατὰ τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητῆ.

Γιὰ τὴν ἀποσαφήνιση τοῦ φαινομένου —δηλαδὴ τῶν ἐκφράσεων τοῦ ἀγιωτάτου Συμεῶν, πού «σκανδαλίζουν»— θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὅλοι οἱ Ἅγιοι εἶχαν δεχθεῖ φωτοφάνειες, ἀποκαλύψεις καὶ ποικίλα ἐνεργήματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδιοτυπία τους καὶ τίς φροντίδες, θεολογικὲς καὶ ποιμαντικὲς, ἄφηναν συνε-

σκιασμένα νὰ διαφανοῦν οἱ τρώσεις τῆς καρδιάς των, ἀπὸ τὸ «ἀφόρητον κέντρον» τοῦ θεοῦ ἔρωτος καὶ τῶν ἀκτίστων ἐλλάμψεών των. Ἐνῶ ὁ ἅγιος Συμεὼν, ὡς ἱερομόναχος, παραδομένος στὴν προσευχὴ καὶ τὶς πνευματικὲς θεωρίες μὲ τὶς διαδεχόμενες θεῖες ἐμφάνειες, μὴ ἔχοντας εὐρύτερες μέριμνες ποιμαντικῆς, πλὴν τοῦ μικροῦ ποιμνίου του, ἦταν ἐπόμενο νὰ τοῦ γίνῃ ὁ Χριστὸς «σὰν φῶς σὲ κρύσταλλο καὶ σὰν φωτιὰ σὲ σίδηρο», δηλαδὴ τελείως ἀδιάστατος ἀπὸ τὴ μνήμη, ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν «τετρωμένη ἀγάπη» καρδιά του.

Τὰ 154 Κεφάλαια εἶναι, κατὰ τοὺς συλλέκτες των, «πλείστης ὄσης ὠφελείας ἀνάπλευα», περιστρεφόμενα στὴν ἀσκητικὴν ἀγωγή καὶ στὴ θεολογία, ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν θεοκίνητη καρδιά καὶ ἀπευθύνονται κυρίως στοὺς μοναχοὺς, ἀλλὰ ἐνδείκνυνται καὶ γιὰ λαϊκοὺς, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὡς λαϊκὸς δέχθηκε τὴν πρώτη θεοφάνεια. Δίνει δὲ ἰδιαίτερη σημασίαν στὴ συμπεριφορὰ τῶν μοναχῶν ἔναντι τῶν ἀδελφῶν των, συνιστᾷ προσοχὴν στὶς ἀναστροφὰς καὶ ἐπισημαίνει τὸν κίνδυνο τῆς θείας Κοινωνίας χωρὶς ἀγάπη καὶ χωρὶς δάκρυα. Ὁ ἴδιος ἦταν τόσο καθαρὸς ὡς ἱερεὺς, ὥστε δὲν λειτουργοῦσε ἂν δὲν ἔβλεπε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, αὐτὸ τὸ ἴδιο ποὺ εἶδε κατὰ τὴν χειροτονία του, «ἀπλοῦν μὲν καὶ ἀνείδεον, πλὴν ὡς φῶς» καὶ τοῦ ἔλεγε μυστικῶς: «ἐγὼ ἐπιφοιτῶ στοὺς Προφῆτες καὶ Ἀποστόλους καὶ στοὺς τωρινοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ Ἁγίους τοῦ Θεοῦ»!

Ὡς πρὸς τὴν προσευχὴν, εἶναι φανερόν ὅτι, ὁ ἅγιος Συμεὼν δέχεται κάθε προσευχὴ ὡς ὠφέλιμη, ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ ταπεινώση καὶ ἀγάπη. Στὴν ἐποχὴ του, ἐνῶ ἡ μονολόγιστη εὐχή, τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ... ἐλέησόν με» ἦτο ἐν χρήσει καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἔλεγε, ἀφοῦ ἔχει εὐαγγελικὴ καὶ ἀποστολικὴ προέλευση, ὅμως οὐδέποτε ἐδίδαξε τὴν ψυχοτεχνικὴ καὶ ψυχοσωματικὴ μέθοδο, ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ τὸν Βίο του καὶ ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα του. Καὶ ὁ «Λόγος περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς», ποὺ εὐρίσκεται στὸ τέλος τοῦ ε' τόμου τῆς Φιλοκαλίας, δὲν ἀνήκει στὸν ἅγιο Συμεὼν. Μὲ τὴν ἀποψη αὐτῆ, γιὰ πολλοὺς λόγους, συμφωνοῦν ὅλοι οἱ μελετητὲς τῶν ἔργων τοῦ Ἁγίου Πατέρα, καὶ κυρίως ὁ ἐμβριθέστερος καὶ Συμεωνικότερος ὄλων μακαρίτης ρώσος Βασίλειος. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχει λεχθεῖ προσφυῶς, ὅτι «ὁ Συμεὼν δὲν γράφει γιὰ τὴν προσευχὴν, ἀλλὰ προσεύχεται». Ἀλλὰ θὰ προσθέσει ὁ Κριβοσεΐν, ὅτι «ὁ Συμεὼν γράφει πολλὰ γιὰ τὴν προσευχὴν, ἀλλὰ ὅχι μὲ συστηματικὸ τρόπο», δηλαδὴ ποτὲ δὲν δίδαξε τὸν ψυχοτεχνικὸ τρόπο, ποὺ ἄλλωστε εἶναι μεταγενέστερη ἐπινόηση, ποὺ ἀνήκει στὸ Νικηφόρο μονάζοντα, τὸν «ἐξ Ἰταλῶν». Πάντως τὰ 154 Κεφάλαια ἀνήκουν στὴ μακρὰ ἀσκητικὴ παράδοση, ἀλλὰ ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς Συμεωνικῆς ἐμπειρίας.

154 πρακτικά και θεολογικά κεφάλαια

Πίστη είναι να πεθάνει κανείς για τὸ Χριστὸ καὶ γιὰ χάρη τῆς ἐντολῆς Του, πιστεύοντας ὅτι ὁ θάνατος αὐτὸς θὰ τοῦ γίνῃ πρόξενος ζωῆς· νὰ θεωρεῖ τὴ φτώχεια σὰν πλοῦτο, τὴν εὐτέλεια καὶ τὴν ἀσημότητα σὰν ἀληθινὴ δόξα καὶ κοινωνικὴ λάμψη· καὶ νὰ πιστεύει ὅτι μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχει τίποτε, κατέχει τὰ πάντα¹ ἢ μᾶλλον ἀπέκτησε τὸν ἀνεξερεύνητο πλοῦτο τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Χριστοῦ², καὶ ὅλα τὰ ὀρατὰ νὰ τὰ βλέπει σὰν λάσπη ἢ καπνὸ.

2. Πίστη στὸ Χριστὸ εἶναι ὄχι μόνο νὰ καταφρονήσουμε ὅλα τὰ εὐχάριστα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχομε ἐγκαρτέρηση καὶ ὑπομονὴ σὲ κάθε πειρασμὸ ποῦ μᾶς ἔρχεται καὶ μᾶς προκαλεῖ λύπες, θλίψεις καὶ συμφορές, ὥσπου νὰ εὐδοκήσῃ νὰ μᾶς ἐπισκεφθῇ ὁ Θεός, ὅπως λέει ὁ ψαλμωδός: «Μὲ κάθε ὑπομονὴ περίμενα τὸν Κύριο, καὶ Αὐτὸς μὲ ἐπισκέφθηκε»³.

3. Ἐκεῖνοι ποῦ προτιμοῦν σὲ κάτι τοὺς γονεῖς τους ἀπὸ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχουν πίστη στὸ Χριστό, καὶ ὅπωςδῆποτε καταδικάζονται ἀπὸ τὴ συνειδήσή τους, ἂν βέβαια ἔχουν ζωντανὴ συνειδήση τῆς ἀπιστίας τους. Γνώρισμα τῶν πιστῶν εἶναι νὰ μὴ παραβαίνουν σὲ τίποτε ἀπολύτως τὴν ἐντολὴ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4. Ἡ πίστη στὸ Χριστό, τὸν ἀληθινὸ Θεό, γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν καλῶν καὶ τὸ φόβο τῆς κολάσεως. Ἡ ἐπιθυμία τῶν πράγματι καλῶν καὶ ὁ φόβος τῆς κολάσεως, προξενοῦν τὴν ἀκριβὴ τήρησιν τῶν ἐντολῶν. Ἡ ἀκριβὴς τήρησιν τῶν ἐντολῶν διδάσκει στοὺς ἀνθρώπους πόσο ἀδύνατοι εἶναι. Ἡ κατανόησιν τῆς πραγματικῆς ἀδυναμίας μας γεννᾷ τὴ μνήμη τοῦ θανάτου. Ὅποιος ἀπέκτησε σύνοικόν του τὴ μνήμη τοῦ θανάτου, θὰ ζητήσῃ μὲ πόνον νὰ μάθῃ, τί τὸν περιμένει μετὰ τὴν ἔξοδο καὶ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ. Καὶ ὅποιος φροντίζει νὰ μάθῃ γιὰ τὰ μετὰ θάνατον, ὀφείλει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ στερήσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὰ παρόντα· γιὰτί ὅποιος εἶναι δεμένος μὲ ἐμπάθεια σ' αὐτὰ, ἔστω καὶ στὸ παραμικρό, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τέλεια γνώσιν τῶν μελλόντων. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη, κατὰ θεία οἰκονομία, γευθῇ κάπως τὴ γνώσιν αὐτῆ, δὲν ἀφήσῃ ὅμως τὸ ταχύτερον αὐτὰ μὲ τὰ ὀποῖα εἶναι δεμένος μὲ ἐμπάθεια, γιὰ νὰ παραμείνῃ ὀλοκληρωτικὰ στὴ γνώσιν αὐτῆ, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ στὸν ἑαυτὸ του νὰ σκέφτεται τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτῆ, τότε καὶ ἡ γνώσιν ποῦ νομίζει ὅτι ἔχει, θὰ τοῦ ἀφαιρεθῇ⁴.

5. Ἡ ἀπάρνησιν τοῦ κόσμου καὶ ἡ τέλεια ἀναχώρησιν ἀπὸ αὐτόν, μαζὶ μὲ τὴν ἀποξένωσιν ἀπ' ὅλα τὰ ὑλικά, τίς συνήθειες, τίς γνώμες καὶ τὰ προσωπα τοῦ κόσμου, καὶ μὲ τὴν ἄρνησιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ θελήματος, προ-

1. Β' Κορ. 6, 10.

2. Ἐφ. 3, 8.

3. Ψαλμ. 39, 2.

4. Λουκ. 8, 18.

ξενεί μέσα σέ λίγο καιρό μεγάλη ψυχική ωφέλεια σ' εκείνον πού με τόση θέρμη άπαρνήθηκε τόν κόσμο.

6. Έσύ πού φεύγεις άπό τόν κόσμο, πρόσεξε μήν αφήσεις στην άρχή την ψυχή σου νά ζητᾶ παρηγορία μένοντας μέσα σ' αυτόν, και ἄς σέ αναγκάζουν ὅλοι οἱ συγγενεῖς και φίλοι. Αὐτά τούς τὰ συμβουλεύουν οἱ δαίμονες, γιά νά σβήσουν τή θέρμη τῆς καρδιάς σου. Γιατί και ἂν ἀκόμη δέν ἐμποδίσουν ὀλότελα τήν πρόθεσή σου, πάντως τήν κάνουν πιό χαύνη και ἀσθενική.

7. "Όταν σέ ὄλα τὰ εὐχάριστα τοῦ βίου σταθεῖς ἀνδρεῖος και ἀνυποχώρητος, τότε οἱ δαίμονες στρέφουν τούς συγγενεῖς σου σέ συμπάθεια τάχα, και τούς κάνουν νά κλαῖνε και νά θρηνοῦν γιά σένα μπροστά σου. Θά καταλάβεις ὅμως αὐτή τήν ἀλήθεια ὅταν, ἐσύ μὲν μείνεις ἀκλόνητος και σ' αὐτή τή δαιμονική ἐπίθεση, ἐνῶ ἐκείνους θά τούς δεῖς νά ἀνάβουν ξαφνικά ἐναντίον σου ἀπό μανία και μίσος και νά σέ ἀποστρέφονται σάν ἐχθρό και νά μὴ θέλουν οὔτε νά σέ δοῦν.

8. "Όταν βλέπεις τή θλίψη πού προκαλεῖται ἐξαιτίας σου στοὺς γονεῖς, τούς ἀδελφούς και τούς φίλους, γέλα σέ βάρος τοῦ δαίμονα πού ὑποβάλλει ποικιλότροπα νά γίνονται ὄλα αὐτά ἐναντίον σου. Μὲ φόβο και μεγάλη σπουδὴ ἀποτραβήξου και παρακάλεσε ἐκτενωῶς τὸ Θεὸ νά φτάσεις τὸ ταχύτερο σέ λιμάνι καλοῦ πνευματικοῦ πατέρα, ὅπου αὐτὸς θά ἀναπαύσει τήν κουρασμένη και φορτωμένη ψυχή σου. Γιατί τὸ πέλαγος τοῦ βίου κρύβει πολλὰ πού προξενοῦν κινδύνους και τήν πλήρη ἀπώλεια.

9. Ἐκεῖνος πού θέλει νά μισήσει τόν κόσμο, ὀφείλει νά ἔχει ἀγάπη στὸ Θεὸ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, και ἀέναη τὴ μνήμη Του. Γιατί τίποτε, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, δέν κάνει τὸν ἄνθρωπο νά ἀφήνει τὰ πάντα μὲ χαρὰ και νά τὰ ἀποστρέφεται σάν σκύβαλα.

10. Μὴ θελήσεις καθόλου νά μείνεις στὸν κόσμο γιά εὐλογες ἢ παράλογες αἰτίες, ἀλλ' ὅταν κληθεῖς, ὑπάκουσε ἀμέσως. Γιατί σέ κανένα ἄλλο δέν εὐχαριστεῖται ὁ Θεός, ὅσο στην ταχεία ἀνταπόκρισή μας. Καλύτερα σύντομα ὑπακοὴ μὲ φτώχεια, παρά ἀργοπορία μὲ πολλὰ ὑπάρχοντα.

11. Ἐφοῦ ὁ κόσμος και τὰ τοῦ κόσμου εἶναι ὄλα πρόσκαιρα, κι ὁ Θεὸς εἶναι ἄφθαρτος και ἀθάνατος, νά χαίρεστε ὅσοι γι' Αὐτὸν ἀφήσατε τὰ φθαρτά. Φθαρτά δέν εἶναι μόνον ὁ πλοῦτος και τὰ χρήματα, ἀλλὰ και κάθε ἡδονὴ και ἀπόλαυση τῆς ἀμαρτίας εἶναι φθορά. Μόνον οἱ ἐντολές τοῦ Θεοῦ εἶναι φῶς και ζωὴ. Καὶ ἔτσι τὶς ὀνομάζουν ὅλοι.

12. "Ἄν ἔλαβες, ἀδελφέ, μέσα σου θεῖα φλόγα και γι' αὐτὸ ἔτρεξες σέ κοινόβιο ἢ σέ πνευματικὸ πατέρα, ἂν σέ παρακινεῖ αὐτὸς ἢ οἱ συνασκούμενοι ἀδελφοί σου νά ἀναπαύεσαι μὲ λουτρά ἢ φαγητά ἢ ἄλλες περιποιήσεις τοῦ σώματος, μὴ δεχτεῖς, ἀλλὰ νά εἶσαι πάντοτε ἔτοιμος γιά νηστεία, κακοπάθεια και αὐστηρότατη ἐγκράτεια. "Ἐτσι, ἂν παρακινήθεις ἀπὸ τὸν πνευματικὸ σου πατέρα νά περιποιηθῆς λίγο τὸ σῶμα σου, νά βρεθῆς ἔτοιμος νά ὑπακούσεις, χωρὶς οὔτε και σ' αὐτὸ νά κάνεις τὸ δικό σου θέλημα. "Ἄν πάλι δέ

συμβεῖ αὐτό, νὰ ὑπομείνεις μὲ χαρὰ ὅ,τι θεληματικὰ προτίμησες, καὶ ἔτσι νὰ ὠφελεῖσαι ψυχικά. Ἐὰν τὸ τηρεῖς αὐτό, θὰ εἶσαι πάντοτε σὲ ὅλα νηστευτῆς καὶ ἐγκρατευτῆς καὶ ὀλότελα ἀρνητῆς τοῦ δικοῦ σου θελήματος. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τῆ φλόγα τῆς καρδιᾶς σου θὰ τὴν φυλάξεις ἄσβηστη, πού σὲ πείθει νὰ καταφρονεῖς τὰ πάντα.

13. Ὅταν οἱ δαίμονες κάνουν τὰ πάντα καὶ δὲν μπορέσουν νὰ κλονίσουν τὸν κατὰ Θεὸν σκοπὸ μας ἢ νὰ τὸν ἐμποδίσουν, τότε μπαίνουν κρυφὰ σ' αὐτοὺς πού ὑποκρίνονται εὐλάβεια καὶ προσπαθοῦν μέσω αὐτῶν νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἀγωνιζομένους. Καὶ στὴν ἀρχή, σὰν νὰ κινουῦνται τάχα ἀπὸ ἀγάπη καὶ συμπάθεια, τοὺς παρακινοῦν σὲ σωματικὲς ἀναπαύσεις, γιὰ νὰ μὴν ἀδυνατίσει τὸ σῶμα —λένε— καὶ πέσει σὲ ἀκηδία. Τοὺς παρασύρουν ἔπειτα σὲ ἀνώφελος συνομιλίες καὶ τοὺς κάνουν νὰ ξοδεύουν σ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες τους. Καὶ ὅταν κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὲς τοὺς ἀκούσει καὶ γίνει ὁμοίός τους, αὐτοὶ ἀλλάζουν καὶ γελοῦν γιὰ τὴν ἀπώλειά του. Ἐὰν πάλι δὲν ἀκούσει τὰ λόγια τους, ἀλλὰ κρατᾷ τὸν ἑαυτὸ του ξένο ἀπ' ὅλα αὐτὰ καὶ σκεπτικὸ καὶ συνεσταλμένο, ἀρχίζουν νὰ τὸν φθονοῦν καὶ κάνουν τὰ πάντα, γιὰ νὰ τὸν διώξουν καὶ ἀπὸ τὴ Μονὴ ἀκόμη. Γιατὶ ἡ κενοδοξία ὅταν δὲν τιμᾶται, δὲν ὑποφέρει νὰ βλέπει ἀπέναντί της νὰ ἐπαινοῦν τὴν ταπεινώση.

14. Πνίγεται ὁ κενοδόξος βλέποντας τὸν ταπεινόφρονα νὰ χύνει δάκρυα καὶ νὰ ὠφελεῖται διπλά: ἐξιλεώνει μ' αὐτὰ τὸ Θεό, καὶ χωρὶς νὰ θέλει κάνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὸν ἐπαινοῦν.

15. Ἀπότου ἀναθέσεις τὸν ἑαυτὸ σου ὀλόκληρο στὸν πνευματικὸ σου πατέρα, νὰ ξέρεις ὅτι εἶσαι ξένος πλέον σὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα φέρνεις μαζὶ σου ἀπ' ἔξω: ἀνθρώπους, πράγματα καὶ χρήματα. Χωρὶς τὴ γνώμη του τίποτε μὴ θελήσεις νὰ κάνεις, ἀλλὰ μῆτε νὰ ζητήσεις ἀπὸ αὐτὸν κάτι, οὔτε μεγάλο, οὔτε μικρό, ἐκτὸς ἂν ἐκεῖνος μὲ δική του γνώμη σὲ διατάξει νὰ πάρεις, ἢ σοῦ δώσει μὲ τὰ χέρια του.

16. Χωρὶς γνώμη τοῦ πνευματικοῦ σου πατέρα οὔτε ἐλεημοσύνη νὰ δώσεις ἀπὸ τὰ χρήματα πού ἔφερες, μὰ οὔτε καὶ νὰ θελήσεις νὰ λάβεις ἀπὸ αὐτὸν κάτι ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὴ μεσολάβηση ἄλλου. Καλύτερα νὰ εἶσαι φτωχὸς καὶ ξένος καὶ νὰ ὑπακοῦς, παρὰ νὰ σκορπᾷς χρήματα καὶ νὰ δίνεις στοὺς φτωχοὺς ὅσο εἶσαι ἀρχάριος. Ἀπόδειξη τῆς καθαρῆς πίστεώς σου εἶναι νὰ ἀναθέσεις τὰ πάντα στὸν πνευματικὸ σου πατέρα, σὰν νὰ τὰ ἀνέθεσες στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ.

17. Οὔτε νερὸ νὰ ζητήσεις, καὶ ἄς σοῦ συμβαίνει νὰ φλέγεσαι, μέχρις ὅτου μόνος του ὁ πνευματικὸς σου πατέρας σὲ προτρέφει. Πιεζε τὸν ἑαυτὸ σου καὶ βιάζε τον σὲ ὅλα, πείθοντας τὸ λογισμό σου μὲ τὰ λόγια: « Ἐὰν θέλει ὁ Θεὸς καὶ εἶσαι ἄξιος νὰ πιεῖς, θὰ τὸ φανερώσει στὸν πατέρα σου καὶ θὰ σοῦ πεῖ νὰ πιεῖς. Καὶ τότε θὰ πιεῖς μὲ καθαρὴ συνείδηση, κι ἄς μὴν εἶναι ἀκόμη ἡ ὥρα.»

18. Κάποιος πού δοκίμασε πνευματικὴ ὠφέλεια καὶ ἀπέκτησε ἀνόθευ-

τη πίστη στὸν πνευματικὸ του πατέρα, βάζοντας μάρτυρα τῆς ἀλήθειας τὸ Θεὸ εἶπε: «Ἐχω πάρει μέσα μου αὐτὴ τὴν ἀπόφαση· νὰ μὴ ζητήσω ἀπὸ τὸν πνευματικὸ μου πατέρα οὔτε νὰ φάω οὔτε νὰ πιῶ τίποτε, ἢ νὰ γευθῶ κάτι χωρὶς νὰ μοῦ πεῖ ἐκεῖνος, ἕως ὅτου ὁ Θεὸς τὸν πληροφορήσει καὶ μὲ διατάξει ὁ ἴδιος. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν ἀστόχησα ποτέ.».

19. Ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκτησε καθαρὴ πίστη στὸν κατὰ Θεὸν πατέρα του, θεωρεῖ ὅτι βλέποντας αὐτόν, βλέπει τὸν ἴδιο τὸ Χριστό. Καὶ ὅταν βρίσκεται μαζί του ἢ τὸν ἀκολουθεῖ, πιστεύει ἀκλόνητα ὅτι βρίσκεται μαζί μὲ τὸ Χριστὸ καὶ ὅτι Αὐτὸν ἀκολουθεῖ. Αὐτὸς ὁ ὑποτακτικὸς ποτέ δὲ θὰ ἐπιθυμήσει νὰ συναναστραφεῖ μὲ κάποιον ἄλλο, οὔτε θὰ προτιμήσει κανένα ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου παραπάνω ἀπὸ τὴν μνήμη ἐκείνου καὶ τὴν ἀγάπη του. Γιατὶ τί εἶναι μεγαλύτερο καὶ ὠφελιμότερο καὶ στὴν παρούσα ζωὴ καὶ στὴ μέλλουσα ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς μαζί μὲ τὸ Χριστό; Καὶ τί εἶναι ὠραιότερο καὶ γλυκύτερο ἀπὸ τὴ θέα τοῦ Χριστοῦ; Κι ἂν μάλιστα ἀξιωθεῖ νὰ συνομιλεῖ μαζί Του, ἐξάπαντος ἀπὸ αὐτὸ θ' ἀντλήσει ζωὴ αἰώνια.

20. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ ἐκείνους ποὺ τὸν ὑβρίζουν ἢ τὸν ἀδικοῦν καὶ τοῦ στεροῦν τὰ πράγματά του, καὶ προσεύχεται γι' αὐτούς, ἀνεβαίνει σὲ λίγο καιρὸ σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ προκοπῆς. Γιατὶ ὅταν αὐτὸ γίνεται μὲ αἴσθηση τῆς καρδιάς, κατεβάζει τὸν ἄνθρωπο σὲ ἄβυσσο ταπεινώσεως καὶ σὲ πηγὲς δακρύων, ὅπου βυθίζεται τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνεβάζει στὸν οὐρανὸ τῆς ἀπάθειας τὸ νοῦ καὶ τὸν κάνει θεωρητικὸ. Καὶ μὲ τὴ γεύση τῆς οὐράνιας ἀγαθότητας τὸν κάνει νὰ θεωρεῖ σκύβαλα⁵ ὅλα τὰ πράγματα αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ νὰ παίρνει ἀκόμη καὶ αὐτὴν τὴν τροφὴ καὶ τὸ νερὸ πιὸ ἀραιὰ καὶ χωρὶς ἡδονικῆ διάθεσης.

21. Ὁ ἀσκητῆς δὲν πρέπει νὰ ἀπέχει μόνον ἀπὸ κακὲς πράξεις, ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίζει νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ λογισμοὺς καὶ ἔννοιες κακῆς, καὶ νὰ ἀσχολεῖται συνεχῶς μὲ ψυχωφελεῖς καὶ πνευματικὲς ἐνθυμήσεις, γιὰ νὰ μένει ἔτσι ἀμέριμνος ἀπὸ τὰ βιοτικά.

22. Ἄν κανεὶς ξεγυμνώσει ὅλο τὸ σῶμα του, ἔχει ὅμως κάλυμμα στὰ μάτια καὶ δὲ θελήσει νὰ τὸ πετάξει, δὲν μπορεῖ μὲ μόνη τὴ γύμνια τοῦ σώματος νὰ δεῖ τὸ φῶς. Ἔτσι κι ἐκεῖνος ποὺ καταφρόνησε ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα καὶ τὰ χρήματα καὶ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη του, ἂν δὲν ἐλευθερώσει καὶ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὶς ἐνθυμήσεις τοῦ κόσμου καὶ τὶς πονηρὲς ἔννοιες, δὲ θὰ δεῖ ποτέ τὸ νοητὸ φῶς, δηλαδὴ τὸν Κύριο καὶ Θεὸ μας Ἰησοῦ Χριστό.

23. Ὅ,τι κάνει τὸ κάλυμμα ποὺ ἐμποδίζει τὰ μάτια, τὸ ἴδιο κάνουν καὶ οἱ κοσμικοὶ λογισμοὶ καὶ οἱ βιοτικὲς ἐνθυμήσεις στὴ διάνοια, ποὺ εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς. Ὅσον καιρὸ λοιπὸν τὶς ἔχομε, δὲν πρόκειται νὰ δοῦμε· ὅταν ὅμως ἀφαιρεθοῦν μὲ τὴ μνήμη τοῦ θανάτου, τότε θὰ δοῦμε ὅλο-

κάθαρα τὸ ἀληθινὸ Φῶς, τὸ ὁποῖο φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πού ἔρχεται στὸν ἄνω κόσμ^ο.

24. Ἐκεῖνος πού εἶναι τυφλὸς ἐκ γενετῆς δὲ θὰ μάθει, οὔτε θὰ πιστέψει τὴν ἀξία τῶν γραφομένων· ἐκεῖνος ὅμως πού κάποτε θ' ἀξιωθεῖ νὰ δεῖ, θὰ μαρτυρήσει ὅτι εἶναι ἀλήθεια τὰ λεγόμενα.

25. Ἐκεῖνος πού βλέπει μὲ τὰ αἰσθητὰ μάτια, ξέρει πότε εἶναι νύχτα καὶ πότε ἡμέρα, ἐνῶ ὁ τυφλὸς ἀγνοεῖ καὶ τὰ δύο. Καὶ ἐκεῖνος πού θεραπεύτηκε ἀπὸ τὴν πνευματικὴ τύφλωση καὶ βλέπει μὲ τὰ νοερὰ μάτια, ἔχοντας δεῖ τὸ ἀληθινὸ καὶ ἄδυτο Φῶς, ὅταν ἀπὸ ραθυμία γυρίσει στὴν πρωτινὴ του τύφλωση καὶ στερηθεῖ τὸ φῶς, αἰσθάνεται ἔντονα τὴ στέρησή του, καὶ δὲν ἀγνοεῖ ἀπὸ ποῦ τοῦ προῆλθε αὐτή. Ἐκεῖνος ὅμως πού εἶναι τυφλὸς ἐκ γενετῆς, δὲ γνωρίζει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ οὔτε μὲ τὴν πείρα, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐνέργειά τους, ἐκτὸς ἂν ἐξ ἀκοῆς ἀκούσει καὶ μάθει κάτι γι' αὐτὰ πού ποτὲ δὲν εἶδε, καὶ διηγηθεῖ σὲ ἄλλους ἐκεῖνα πού ἄκουσε· ὅμως κι αὐτὸς καὶ ὅσοι τὸν ἀκούνε δὲ θὰ γνωρίζουν γιὰ ποιὰ πράγματα μιλοῦνε.

26. Εἶναι ἀδύνατο καὶ στὴ σάρκα νὰ προξενεῖ κανεὶς κόρο μὲ ἄφθονα φαγητά, καὶ παράλληλα νὰ ἀπολαμβάνει πνευματικὰ τὴ νοερὴ καὶ θεῖα χρησιμότητα. Ὅσο ὑπηρετήσῃ κανεὶς τὴν κοιλιά του, τόσο θὰ στερηθεῖ τὴ θεῖα χρησιμότητα. Καὶ στὸ βαθμὸ πού θὰ ταλαιπωρήσῃ κανεὶς τὸ σῶμα του, ἀνάλογα θὰ χορτάσῃ πνευματικὴ τροφή καὶ παρηγορία.

27. "Ἄς ἀφήσουμε ὅλα τὰ ἐπίγεια· ὄχι μόνο τὸν πλοῦτο καὶ τὸ χρυσάφι καὶ τὰ ἄλλα ὑλικά πράγματα τοῦ βίου, ἀλλὰ ἄς διώξομε τελείως καὶ τὴν ἐπιθυμία τους ἀπὸ τίς ψυχές μας. "Ἄς μισήσομε ὄχι μόνον τίς ἡδονές τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τίς ἄλογες κινήσεις του καὶ ἄς φροντίσομε νὰ τὸ νεκρώσομε μὲ κόπους. Γιατὶ μὲ τὸ σῶμα ἐκδηλώνεται ἡ ἐπιθυμία καὶ καταλήγει στὴν πράξη. Καὶ ὅσο αὐτὸ ζεῖ, εἶναι ἐπόμενο ἡ ψυχὴ μας νὰ εἶναι νεκρὴ καὶ δυσκίνητη γιὰ κάθε θεῖα ἐντολή, ἢ καὶ τελείως ἀκίνητη.

28. Ὅπως ἡ φλόγα στρέφεται πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω, καὶ μάλιστα ἂν ἀνακατέψῃς τὰ ξύλα, ἔτσι καὶ ἡ καρδιὰ τοῦ κενόδοξου δὲν μπορεῖ νὰ ταπεινωθεῖ, ἀλλὰ ἔτσι καὶ τοῦ πεῖς ἐκεῖνα πού τὸν ὠφελοῦν, ὑπερηφανεύεται περισσότερο. Ὅταν δηλαδὴ τὸν ἐλέγχουν ἢ τὸν νοθετοῦν, ἀντιλέγει ἔντονα· ἐνῶ ὅταν τὸν ἐπαινοῦν καὶ τὸν κολακεύουν, ἐπαίρεται ἄπρεπα.

29. Ἐκεῖνος πού ἀποφάσισε νὰ ἀντιλέγει, εἶναι γιὰ τὸν ἑαυτό του δίκοπο μαχαίρι· χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει φονεῦει τὴν ψυχὴ του καὶ τὴν ἀποξενώνει ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωή.

30. Ἐκεῖνος πού ἀντιλέγει εἶναι ὅμοιος μ' ἐκεῖνον πού παραδίνεται θεληματικὰ στοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλιᾶ. Γιατὶ ἡ ἀντιλογία εἶναι ἀγκίστρι, μὲ δόλωμα τὴ δικαιολογία, ἀπὸ τὴν ὁποία δελεαζόμεστε καὶ καταπίνομε τὸ ἀγκίστρι τῆς ἀμαρτίας. Μ' αὐτὸ συνηθίζουν νὰ πιάνουν τὴ δύστυχη ψυχὴ ἀ-

πὸ τὴ γλῶσσα καὶ τὸ λαιμὸ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ ἄλλοτε νὰ τὴν τινάζουν φηλὰ στὴν ὑπερηφάνεια, ἄλλοτε νὰ τὴν καταποντίζουν σὲ ἀβυσσαλέο χάος ἁμαρτίας, καὶ ἔτσι νὰ τὴν καταδικάζουν μαζί μὲ τοὺς δαίμονες ποὺ ἔπασαν ἀπὸ τὸν οὐρανό.

31. Ἐκεῖνος ποὺ ὅταν δέχεται ἀτιμίες καὶ ὕβρεις αἰσθάνεται μεγάλο πόνου στὴν καρδιά, ἄς μάθει ἀπὸ αὐτὸ ὅτι κουβαλάει στὸν κόρφο του τὸ παλιὸ φίδι. "Ἄν λοιπὸν ὑπομείνει μὲ σιωπὴ ἢ ἀποκριθεῖ μὲ μεγάλη ταπείνωση, ἐξασθενίζει αὐτὸ τὸ φίδι καὶ τὸ παραλύει. "Ἄν ὅμως ἀντιπεῖ πικρόλογα ἢ μιλήσει μὲ αὐθάδεια, δίνει δύναμη στὸ φίδι νὰ χύνει τὸ δηλητήριό του μέσα στὴν καρδιά του καὶ νὰ τοῦ κατατρώει ἀνελέητα τὰ ἐντόσθιά του· ἔτσι αὐτὸ θὰ δυναμώνει κάθε μέρα καὶ θὰ κατατρώει τὴ βελτίωση στὸ ἀγαθὸ καὶ τὴ δύναμη τῆς ἄθλιας ψυχῆς του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ζεῖ στὸ ἐξῆς γιὰ τὴν ἁμαρτία, νὰ εἶναι ὅμως τελείως νεκρὸς γιὰ τὴν ἀρετὴ.

32. "Ἄν θελήσεις νὰ ἀπαρνηθεῖς τὸν κόσμον καὶ νὰ διδασχεῖς τὸν εὐαγγελικὸ τρόπο ζωῆς, μὴν παραδώσεις τὸν ἑαυτὸ σου σὲ ἄπειρο ἢ ἐμπαθὴ δάσκαλο, γιὰ νὰ μὴ διδασχεῖς ἀντὶ εὐαγγελικῆ τῆ διαβολικῆ ζωῆ. Γιατὶ τῶν καλῶν δασκάλων εἶναι καλὰ τὰ μαθήματα, ἐνῶ τῶν κακῶν, κακὰ. Καὶ οἱ κακοὶ σπόροι ὅπωςδήποτε δίνουν κακοὺς καρπούς.

33. Νὰ ἰκετεύεις τὸ Θεὸ μὲ προσευχῆς καὶ δάκρυα νὰ σοῦ στείλει ὁδηγὸ ἀπαθὴ καὶ ἅγιο. Ἄλλὰ καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ μελετᾷς τὶς θεῖες Γραφές, καὶ μάλιστα τὰ πρακτικὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων Πατέρων, γιὰ νὰ ἀντιπαραβάλλεις σ' αὐτὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὶς πράξεις τοῦ διδασκάλου καὶ γέροντά σου, βλέποντάς τες ὅπως σὲ καθρέφτη καὶ ἐξετάζοντάς τες. Καὶ ὅσα εἶναι σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές νὰ τὰ ἐγκολπώνεσαι καὶ νὰ τὰ κρατεῖς στὸ νοῦ σου, τὰ νόθα ὅμως καὶ ξένα νὰ τὰ διακρίνεις καὶ νὰ τὰ ἀπορρίπτεις, γιὰ νὰ μὴν πλανηθεῖς. Γιατὶ νὰ ξέρεις, πολλοὶ πλάνοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι ὑπάρχουν σήμερα.

34. Ἐκεῖνος ποὺ δὲ βλέπει καὶ ὑπόσχεται νὰ ὀδηγεῖ ἄλλους, εἶναι πλάνος καὶ ὀδηγεῖ στὴν ἀπώλεια ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου: «Ὅταν ἓνας τυφλὸς ὀδηγεῖ ἄλλον τυφλό, θὰ πέσουν καὶ οἱ δύο σὲ λάκκο»⁷.

35. Ὅποιος εἶναι τυφλὸς πρὸς τὸ Ἔνα, εἶναι τελείως τυφλὸς πρὸς ὅλα. Ὅποιος βλέπει στὸ Ἔνα, βρίσκεται στὴ θεωρία τῶν πάντων· ἀπέχει ἀπὸ τὴ θεωρία τῶν πάντων καὶ φτάνει στὴ θεωρία τῶν πάντων, ὄντας ἔξω ἀπὸ τὰ θεωρούμενα. Ὅταν ἔτσι βρίσκεται στὸ Ἔνα, βλέπει τὰ πάντα· καὶ ἐνῶ εἶναι στὰ πάντα, δὲ βλέπει τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ὅποιος βλέπει στὸ Ἔνα, μέσω τοῦ Ἐνὸς βλέπει καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὅλα καὶ ὅλους· καὶ ὄντας κρυμμένος στὸ Ἔνα, τίποτε ἀπὸ τὰ πάντα δὲν βλέπει.

36. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ντύθηκε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου⁸ καὶ Θεοῦ, κατὰ τὸ λογικὸ καὶ νοερό του

7. Ματθ. 15, 14.

8. Α' Κορ. 15, 49.

μέρος με συναίσθηση και γνώση, είναι μόνο σάρκα και αίμα, μὴ μπορώντας νὰ λάβει αἴσθηση τῆς πνευματικῆς δόξας μὲ τὰ λόγια, ὅπως και οἱ γεννημένοι τυφλοὶ δὲν μποροῦν νὰ ἐννοήσουν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου μόνο μὲ τὰ λόγια.

37. "Ὅποιος ἔτσι ἀκούει και βλέπει και αἰσθάνεται, καταλαβαίνει τὴ σημασία τῶν λεγομένων, ἐπειδὴ φόρεσε ἤδη τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ⁸ και ἔφτασε στὴν τέλεια πνευματικὴ ὀριμότητα, ποῦ μέτρο της εἶναι ὁ Χριστός⁹. Σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση μπορεῖ νὰ ὀδηγεῖ καλὰ στὸ δρόμο τῶν θεῶν ἐντολῶν τὸ ποιῆνιο τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει αὐτὴ τὴ γνώση, ἀλλὰ εἶναι σὲ ἄλλη κατάσταση, εἶναι φανερό ὅτι οὔτε τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς ἔχει καθαρά και ὑγιή. Αὐτὸς εἶναι καλὸ νὰ ὀδηγεῖται μᾶλλον, παρὰ νὰ ὀδηγεῖ ἄλλους.

38. Ἐκεῖνος ποῦ βλέπει τὸν πνευματικὸ του δάσκαλο και ὀδηγὸ σὰν Θεό, δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντιλέγει. "Ἄν νομίζει και λέει ὅτι κάνει και τὰ δύο, νὰ ξέρει πῶς ἔχει πλανηθεῖ. Γιατὶ δὲν ξέρει τί διάθεση πρὸς τὸ Θεὸ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ.

39. Ἐκεῖνος ποῦ πιστεύει ὅτι στὸ χέρι τοῦ ὀδηγοῦ του εἶναι ἡ ζωὴ και ὁ θάνατός του, δὲν ἀντιλέγει ποτέ. Ἡ ἄγνοια αὐτοῦ τοῦ πράγματος γεννᾷ τὴν ἀντιλογία, ποῦ προξενεῖ τὸ νοητὸ και αἰώνιο θάνατο.

40. Πρὶν ἀκούσει τὴν ἀπόφαση ὁ ὑπόδικος, ἔχει τὴν ἄδεια νὰ ἀπολογηθεῖ και νὰ μιλήσει μπροστὰ στὸ δικαστὴ γιὰ ὅ,τι ἔκανε. Ἐπειτα ὅμως, ἀφοῦ φανερωθοῦν ὅσα ἔκανε και βγάλει τὴν ἀπόφασή του ὁ δικαστής, δὲ φέρνει καμία ἀντίρρηση, εἴτε μικρὴ εἴτε μεγάλῃ, σ' ἐκείνους ποῦ τὸν τιμωροῦν.

41. Πρὶν νὰ εἰσέλθει ὁ μοναχὸς σ' αὐτὸ τὸ δικαστήριο και φανερώσει ὅσα κρύβει στὴν καρδιά του, ἴσως νὰ τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀντιλέγει, εἴτε ἀπὸ ἄγνοια, εἴτε γιὰτὶ νομίζει ὅτι κρύβει τὶς ἀμαρτίες του. Μετὰ τὴν φανέρωση ὅμως τῶν λογισμῶν του και τὴν εἰλικρινὴ ἐξομολόγηση, ποτέ πιά δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀντιλέγει στὸ δεύτερο μετὰ τὸ Θεὸ δικαστὴ του και ἐξουσιαστή, μέχρι τὸ θάνατό του. Γιατὶ ὁ μοναχὸς ποῦ μπῆκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σ' αὐτὸ τὸ δικαστήριο και ξεγύμνωσε ὅσα κρύβει ἡ καρδιά του, εἶναι ἀπὸ πρὶν πεπεισμένος — ἂν ἔχει κάποια πνευματικὴ γνώση — ὅτι εἶναι ἄξιος μυρίων θανάτων· και πιστεύει ὅτι μὲ τὴν ὑπακοὴ και τὴν ταπεινώσή του θὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ κάθε τιμωρία και κόλαση. Αὐτὰ βέβαια ἂν ἀληθινὰ γνωρίζει τί σημαίνει αὐτὸ τὸ μυστήριο.

42. "Ὅποιος φυλάει αὐτὰ ἀνεξάλειπτα στὴ διάνοιά του, δὲ θὰ ἔχει ποτέ καμία ἐμπαθὴ κίνηση στὴν καρδιά του ὅταν παιδαγωγεῖται ἢ νοουθετεῖται ἢ ἐλέγχεται. Γιατὶ ὅποιος πέφτει στὰ σφάλματα αὐτά, ἐννοῶ τὴν ἀντιλογία και τὴν ἀπιστία στὸν πνευματικὸ του πατέρα και διδάσκαλο, γκρεμίζεται ἀξιοθρήνητα, ἐνῶ ζεῖ ἀκόμη, στὰ βαθύτερα μέρη τοῦ ἄδη. Καὶ γίνεται κατοικία τοῦ σατανᾶ και ὄλου τοῦ ἀκάθαρτου συρφετοῦ του, ἐπειδὴ εἶναι ἀπειθῆς

9. Ἐφ. 4, 13.

καὶ βαδίζει στὴν ἀπώλεια.

43. Παρακαλῶ ἐσένα, τὸ τέκνο τῆς ὑπακοῆς, νὰ ἔχεις συνεχῶς αὐτὰ μέσα στὸ νοῦ σου, καὶ νὰ ἀγωνίζεσαι μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου νὰ μὴν γκρεμιστεῖς στὰ δεινὰ τοῦ ἄδη ποῦ ἀναφέραμε, ἀλλὰ νὰ παρακαλεῖς θερμὰ κάθε μέρα τὸ Θεὸ λέγοντας: «Θεὲ καὶ Κύριε τῶν ἀπάντων, Ἐσὺ ποῦ ἔχεις ἐξουσία πάνω σὲ κάθε πνοή καὶ ψυχὴ, ποῦ Ἐσὺ μόνος μπορεῖς νὰ μὲ γιατρέψεις, ἄκουσε τὴ δέησή μου τοῦ ταλαιπώρου, καὶ τὸ φίδι ποῦ φωλιάζει μέσα μου, θανάτωσέ το μὲ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ παναγίου Σου Πνεύματος καὶ ἀφάνισέ το. Καὶ ἐμένα ποῦ εἶμαι φτωχὸς καὶ γυμνὸς ἀπὸ κάθε ἀρετῆ, ἀξιώσέ με νὰ πέσω στὰ πόδια τοῦ ἀγίου μου πατέρα μὲ δάκρυα· καὶ ἔλκυσε τὴν ἀγία του ψυχὴ σὲ συμπάθεια γιὰ νὰ μὲ ἐλεήσει. Καὶ δῶσε Κύριε ταπεινώση στὴν καρδιά μου καὶ λογισμοὺς ποῦ ἀρμόζουν σὲ ἀμαρτωλό, ὁ ὁποῖος σοῦ ὑποσχέθηκε νὰ μετανοεῖ. Καὶ μὴν ἐγκαταλείψεις τελείως μιὰ ψυχὴ ποῦ ἦρθε μιὰ γιὰ πάντα μαζί Σου καὶ Σὲ ὁμολόγησε καὶ Σὲ διάλεξε καὶ Σὲ προτίμησε ἀντὶ ὅλο τὸν κόσμο. Γνωρίζεις Κύριε ὅτι θέλω νὰ σωθῶ, ἂν καὶ ἡ κακὴ μου συνήθεια μου γίνεται ἐμπόδιο. Ἄλλὰ σὲ Σένα Κύριε εἶναι δυνατὰ, ὅλα ὅσα εἶναι ἀδύνατα στοὺς ἀνθρώπους¹⁰».

44. Ὅποιοι μὲ φόβο καὶ τρόμο ἔβαλαν τὸ καλὸ θεμέλιο τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδας στὴν αὐλὴ τῆς εὐσέβειας, καὶ στήριξαν τὰ πόδια τους ἀσάλευτα στὸ βράχο τῆς ὑπακοῆς σὲ πνευματικὸς πατέρες καὶ ἀκοῦνε τὶς ἐντολές τους σὰν νὰ προέρχονται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ, καὶ πάνω σ' αὐτὸ τὸ θεμέλιο τῆς ὑπακοῆς τίς κτίζουν ἀδίστακτα μὲ ταπεινώση, αὐτοὶ παρουσιάζουν ἀμέσως προκοπή. Καὶ κατορθώνουν τὸ μεγάλο καὶ πρῶτο κατόρθωμα, τὴν ἀπάρνηση τοῦ ἑαυτοῦ των. Γιατὶ τὸ νὰ ἐκπληρώνει κανεὶς τὸ ξένο θέλημα καὶ ὄχι τὸ δικό του, αὐτὸ προξενεῖ ὄχι μόνον ἀπάρνηση τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ καὶ νέκρωση πρὸς τὸν κόσμο ὅλο.

45. Μὲ αὐτὸν ποῦ ἀντιλέγει στὸν πνευματικὸ του πατέρα, χαίρονται οἱ δαίμονες. Ἐκεῖνον ποῦ ταπεινώνεται μέχρι θανάτου, τὸν θαυμάζουν οἱ Ἄγγελοι. Γιατὶ αὐτὸς ἐργάζεται θεϊκὸ ἔργο, καθὼς ἐξομοιώνεται μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔκανε ὑπακοή στὸν Πατέρα Του μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ¹¹.

46. Ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ἄκαιρη συντριβὴ τῆς καρδιᾶς σκοτίζει καὶ θολώνει τὴ διάνοια· ἐξαφανίζει τὴν καθαρὴ προσευχὴ καὶ τὴν κατάνυξη ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ προξενεῖ πολὺ μεγάλο πόνον στὴν καρδιά, καὶ ἀπ' αὐτὸ φέρνει σκληρότητα καὶ ἀπειρὴ πώρωση. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐπιχειροῦν οἱ δαίμονες νὰ ὀδηγήσουν τοὺς πνευματικὸς σὲ ἀπόγνωση.

47. Ὅταν, Μοναχέ, σοῦ συμβοῦν αὐτά, ἔχεις ὅμως στὴν ψυχὴ σου μεγάλο ζῆλο καὶ πόθο γιὰ τὴν τελειότητα, ὥστε νὰ ἐπιθυμήσεις νὰ ἐκπληρώσεις κάθε ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴν πέφτεις καὶ ἀμαρτάνεις οὔτε ἀκόμη

10. Λουκ. 18, 27.

11. Φιλίπ. 2, 8.

και σε μάταιο λόγο, και να μην υπολειφθεις κανένα από τους παλιούς 'Αγιούς στην πράξη, στη γνώση και στη θεωρία· και παρ' όλα αυτά βλέπεις τον έαυτό σου να εμποδίζεται από εκείνον που σπέρνει τα ζιζάνια της άθυμίας και δε σε αφήνει να φτάσεις σε τέτοιο ύψος αγιοσύνης υποβάλλοντάς σου λογισμούς άθυμίας και λέγοντας: «'Αδύνατο μέσα στον κόσμο να σωθεις και να φυλάξεις άπαρασάλευτα όλες τις έντολές του Θεού»· τότε έσύ κάθισε μόνος σε μια γωνιά, περιόρισε τον έαυτό σου, συγκέντρωσε το λογισμό σου, πάρε καλή απόφαση στην φυχή σου και πές: «Γιατί, φυχή μου, είσαι περιλυπη; Γιατί με συνταράξεις; Στήριξε την έλπίδα σου στο Θεό, γιατί σ' Αυτόν θ' ανοίξω την καρδιά μου. Σωτηρία μου δεν είναι τα έργα μου, αλλά ο Θεός μου¹². Με τα έργα του νόμου ποιός μπορεί να σωθει¹³; Κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να δικαιώσει τον έαυτό του ενώπιον του Θεού¹⁴. Πιστεύοντας όμως στο Θεό μου, έλπίζω να μου χαρίσει Αυτός τη σωτηρία ένεκα της ανέκφραστης ευσπλαχνίας Του. Φύγε πίσω μου, σατανά. Έγώ προσκυνώ τον Κύριο και Θεό μου και Τον λατρεύω από τη νεότητά μου¹⁵. Αυτός μπορεί να με σώσει με μόνο το έλεός Του. Απομακρύνσου λοιπόν από μένα. Ο Θεός που με έκανε κατ' εικόνα και όμοίωσή Του¹⁶, θα σε καταργήσει.»

48. Ο Θεός μόνον αυτό ζητά από μάς τους ανθρώπους, να μην άμαρτάνομε. Αυτό δεν είναι έργο νόμου, αλλά φύλαξη άπαραβάβητης της θείας εικόνας που έχουμε και του θείου αξιώματος. Μένοντας σ' αυτά, όπως έπιβάλλει η φύση μας, και φορώντας το λαμπρό χιτώνα του Πνεύματος, μένομε μέσα στο Θεό και ο Θεός μέσα σε μάς¹⁷ και γινόμαστε θεοί κατ' άρχη και υιοί Θεού, φωτιζόμενοι με το φώς της γνώσεως του Θεού.

49. Η άκηδία και η αίσθηση βάρους του σώματος που προκαλούνται στην φυχή από την όκηρία και την άμέλεια, οδηγούν σε έγκατάλειψη του συνηθισμένου κανόνα και σε σκοτισμό του νοού και σε άθυμία, με άποτελεσμα να έμφανίζονται στην καρδιά λογισμοί δειλίας και βλασφημίας, ώστε ούτε στο συνηθισμένο τόπο της προσευχής να μην μπορεί να μπει εκείνος που πειράζεται από τον δαίμονα της άκηδίας, αλλά να γίνεται όκηρός, η άκόμη και να κάνει παράλογες σκέψεις σε βάρος του Δημιουργού των όλων. Αφού λοιπόν έμαθες ποιά είναι η αίτία αυτών και από που σου προξενήθηκαν, σπεύσε στο συνηθισμένο τόπο της προσευχής σου, πές εμπρός στον φιλόανθρωπο Θεό και παρακάλεσέ Τον με στεναγμούς της καρδιάς, με πόνο και δάκρυα, ζητώντας να έλευθερωθεις από το βάρος της άκηδίας και από τους πονηρούς λογισμούς. Θα σου δοθει γρήγορα η άπαλλαγή από αυτά, καθώς θα το ζητάς με πόνο και έπιμονή.

50. Όποιος απέκτησε καθαρή καρδιά, αυτός νίκησε τη δειλία. Όποιος βρίσκεται άκόμη στο στάδιο της καθάρσεως, άλλοτε χτυπά τη δειλία

12. Ψαλμ. 42, 5.

13. Ρωμ. 3, 20.

14. Ψαλμ. 142, 2.

15. Λουκ. 4, 8.

16. Γεν. 1, 26-27.

17. Α' Ίω. 4, 13.

καὶ ἄλλοτε τὸν χτυπᾶ αὐτῆ. Ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἀγωνίζεται καθόλου, εἶναι τελείως ἀναίσθητος καὶ εἶναι φίλος τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν καὶ μαζί με τὴν κενοδοξία ἔχει καὶ ὑπερηφάνεια, νομίζοντας ὅτι εἶναι κάτι ἐνῶ δὲν εἶναι τίποτε¹⁸. ἢ εἶναι δούλος καὶ ὑποχείριος τῆς δειλίας καὶ ἐξαιτίας τοῦ νηπιώδους φρονήματός του τρέμει καὶ φοβᾶται ἐκεῖ ποῦ δὲν ὑπάρχει φόβος¹⁹, οὔτε δειλία γιὰ ἐκείνους ποῦ φοβοῦνται τὸν Κύριο.

51. Ἐκεῖνος ποῦ φοβᾶται τὸν Κύριο, δὲ φοβᾶται τὶς ἐπιθέσεις τῶν δαιμόνων, οὔτε τὶς ἀδύναμες ἐφόδους τους, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὶς ἀπειλές τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. Ὄντας ὀλόκληρος σὰν κάποια φλόγα καὶ φωτιά ποῦ καίει, ὅταν περπατεῖ νύχτα ἢ ἡμέρα σὲ ἐπικίνδυνα καὶ σκοτεινὰ μέρη, διώχνει τοὺς δαίμονες, οἱ ὅποιοι, αὐτοὶ μᾶλλον τὸν ἀποφεύγουν καὶ ὄχι αὐτὸς ἐκείνους, γιὰ νὰ μὴν πυρποληθοῦν ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς θείας φωτιᾶς ποῦ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ αὐτόν.

52. Ὅποιος βαδίζει μετὰ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς καὶ ἂν ζεῖ ἀνάμεσα σὲ πονηροὺς ἀνθρώπους δὲ φοβᾶται, γιὰτὶ ἔχει μέσα του τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἀκαταμάχητο ὄπλο τῆς πίστεως, μετὰ τὰ ὅποια ἔχει δύναμη καὶ μπορεῖ ὅλα νὰ τὰ κάνει, καὶ αὐτὰ ἀκόμη ποῦ φαίνονται στοὺς πολλοὺς δύσκολα καὶ ἀδύνατα. Εἶναι σὰν γίγαντας ἀνάμεσα σὲ πιθήκους ἢ σὰν βρυχώμενο λιοντάρι ἀνάμεσα σὲ σκύλους καὶ ἀλεπούδες, στηρίζοντας τὴν πεποίθησή του στὸν Κύριο. Καὶ μετὰ τὸ στέρεό του φρόνημα τοὺς χτυπᾶ καὶ τοὺς τρομάζει, κρατώντας σὰν σιδερένια ράβδο τὸ θεῖο λόγο τῆς σοφίας.

53. Ὅχι μόνο ὅποιος ἡσυχάζει μόνος ἢ εἶναι ὑποτακτικός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡγούμενος καὶ ὁ προϊστάμενος πολλῶν, καὶ ὅποιος ἐπίσης ἐκτελεῖ διακονία, ὀφείλει χωρὶς ἀμφιβολία νὰ εἶναι ἀμέριμος, δηλαδή ἐλεύθερος ἀπὸ ὅλα τὰ βιοτικά. Γιατὶ ἂν μεριμνοῦμε γινόμεαστε παραβάτες τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ποῦ λέει: «Μὴ βάλετε μέριμνα στὴν ψυχὴ σας τί θὰ φᾶτε ἢ τί θὰ ντυθεῖτε· αὐτὰ ὅλα τὰ ἐπιδιώκουν τὰ ἔθνη»²⁰, καὶ πάλι: «Προσεξέτε μὴ βαρύνουν οἱ καρδιές σας ἀπὸ τὴν κραιπάλη καὶ τὴ μέθη καὶ τὶς βιοτικὲς μέριμνες»²¹.

54. Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει τὸ λογισμό του νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ βίου, δὲν εἶναι ἐλεύθερος. Γιατὶ κυριεύεται ἀπὸ τὴ μέριμνα γι' αὐτὰ καὶ ὑποδουλώνεται σ' αὐτὴν, εἴτε γιὰ τὸν ἑαυτό του μεριμνᾷ, εἴτε γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὁ ἐλεύθερος ἀπὸ αὐτὴ τὴ μέριμνα, δὲ θὰ μεριμνήσει γιὰ βιοτικά, εἴτε γιὰ τὸν ἑαυτό του πρόκειται, εἴτε γιὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ἂν συμβεῖ νὰ εἶναι Ἐπίσκοπος ἢ Διάκονος ἢ Ἡγούμενος. Οὔτε ὅμως καὶ θὰ μείνει ἀργός, οὔτε θὰ καταφρονήσει κάτι, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ εὐτελῆ καὶ πολὺ μικρά. Πράττοντας θεάρεστα ὅλα, θὰ εἶναι ἀμέριμος σὲ ὅλα καὶ σὲ ὅλο τὸ βίο του.

55. Μὴν γηρεμίσεις τὸ δικό σου σπίτι θέλοντας νὰ χτίσεις τὸ σπίτι τοῦ πλησίον σου. Πρόσεξε πόσο ἐπικίνδυνο καὶ δύσκολο ἔργο εἶναι αὐτό· μήπως,

18. Γαλ. 6, 3.

19. Ψαλμ. 13, 5.

20. Ματθ. 6, 31-32.

21. Λουκ. 21, 34.

ἐπιδιώκοντας αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸ δικό σου σπίτι κατεδαφίσεις, καὶ τὸ σπίτι τοῦ πλησίον σου δὲν μπορέσεις νὰ χτίσεις.

56. "Ἄν δὲν ἀποκτήσεις τέλεια ἐλευθερία ἀπὸ ἐμπαθεῖς προσκολλήσεις στὰ πρᾶγματα καὶ στὰ χρήματα τοῦ βίου, μὴ θελήσεις νὰ ἀναλάβεις τὴ διαχείριση πραγμάτων, γιὰ νὰ μὴν κυριευθεῖς ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀντὶ νὰ λάβεις μισθὸ διακονίας, ὑποστεῖς καταδίκη κλέφτη καὶ ἱεροσούλου. Κι ἂν σὲ ὑποχρεώνει σ' αὐτὸ ὁ ἡγούμενος, ἐσὺ νὰ ἔχεις τέτοια διάθεση, σὰν νὰ μεταχειρίζεσαι φωτιά πού μπορεῖ νὰ σὲ κάψει. Κι ἂν σοῦ ἔρθει λογισμὸς νὰ ἀφαιρέσεις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἐμπόδιζε τον μὲ ἐξομολόγηση καὶ μετάνοια· καὶ μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ ἡγουμένου θὰ φυλαχθεῖς ἀβλαβής.

57. "Ὅποιος δὲν ἔγινε ἀπαθής, δὲ γνωρίζει οὔτε ὅτι ὑπάρχει ἀπάθεια, ἀλλὰ οὔτε πιστεύει ὅτι ὑπάρχει κανένας ἀπαθής πάνω στὴ γῆ. Γιατὶ πῶς, ἐκείνος πού δὲν ἀπαρνήθηκε πρῶτα τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν ἔχυσε τὸ αἷμα του γι' αὐτὴ τὴν πρᾶγματι μακάρια ζωὴ, θὰ διανοηθεῖ ὅτι τὸ ἔκανε ἄλλος γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὴν ἀπάθεια; "Ἐτσι καὶ ἐκεῖνος πού νομίζει ὅτι ἔχει Πνεῦμα Ἁγιο, ἐνῶ δὲν ἔχει καθόλου, δὲν πιστεύει ποτὲ ὅταν ἀκούει γιὰ τὶς ἐνέργειές Του πού ἐκδηλώνονται σ' ἐκείνους πού ἔχουν τὸ Ἁγιο Πνεῦμα. Οὔτε πιστεύει ὅτι ὑπάρχει στὴ γενεὰ αὐτὴ κανένας πού νὰ δέχεται σὰν τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄλους τοὺς Ἁγίους τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ κινεῖται ἀπὸ Αὐτό, ἢ πού νὰ ἀξιῶνεται νὰ Τὸ δεῖ μὲ γνώση καὶ αἴσθηση. Γιατὶ ὁ καθένας κρίνει τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν δική του κατάσταση, εἴτε ἀρετὴ ἔχει, εἴτε κακία.

58. "Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀπάθεια τῆς ψυχῆς καὶ ἄλλο ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος. Ἡ πρώτη καθαγιάζει καὶ τὸ σῶμα μὲ τὴ λαμπρότητά της καὶ τὴ φωτοχυσία τοῦ Πνεύματος. Ἡ ἄλλη, ἀπὸ μόνη της δὲν ὠφελεῖ διόλου ἐκείνον πού τὴν ἀπέκτησε.

59. Αὐτὸς πού ἀπὸ τὸν τελευταῖο βαθμὸ τῆς φτώχειας ἀνυψώθηκε ἀπὸ τὸν βασιλιὰ σὲ πλοῦτο καὶ σπουδαῖο ἀξίωμα καὶ ἔλαβε ἀπὸ αὐτὸν λαμπρὴ στολὴ καὶ ἐντολὴ νὰ στέκεται δίπλα του, αὐτὸς λοιπὸν κοιτάζει μὲ πόθο τὸν βασιλιὰ καὶ τὸν ὑπεραγαπᾷ ὡς εὐεργέτη του καὶ βλέπει ὀλοκάθαρα τὴ στολὴ πού φόρεσε καὶ ἔχει ἐπίγνωση τοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ πλοῦτου πού τοῦ δόθηκε. Κατὰ τὸν ὅμοιο τρόπο καὶ ὁ Μοναχὸς πού ἀναχώρησε ἀληθινὰ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὰ πρᾶγματα τοῦ κόσμου καὶ προσῆλθε στὸ Χριστὸ ὑπακούοντας μὲ συναίσθηση στὴν πρόσκλησή Του καὶ ἀνυψώθηκε σὲ ὑψηλὴ πνευματικὴ θεωρία μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, βλέπει χωρὶς πλάνη τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ καὶ ἀντιλαμβάνεται ὀλοκάθαρα τὴν ἀλλοίωση πού τοῦ ἔχει γίνει. Βλέπει δηλαδὴ πάντοτε τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος πού τὸν περιλάμπει, ἡ ὁποία καὶ ἐνδυμα ὀνομάζεται καὶ βασιλικὴ πορφύρα. "Ἡ μάλλον πού εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ Αὐτὸν ντύνονται ὅσοι πιστεύουν σ' Αὐτόν²².

60. Πολλοί διαβάζουν τις θείες Γραφές, ενώ άλλοι τις ἀκοῦνε ὅταν διαβάζονται. Λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι πού μποροῦν νά γνωρίζουν ὀρθά τήν ἀξία καί τή σημασία ὅσων διαβάζουν. Οἱ πολλοί ἄλλοτε ἀποφαίνονται ὅτι εἶναι ἀδύνατα τὰ λεγόμενα στίς θείες Γραφές, κι ἄλλοτε τὰ βρίσκουν ἀπίστευτα ἢ τοὺς δίνουν σφαλερῆ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία. Καί ἐκεῖνα πού λένε οἱ Γραφές ὅτι θὰ γίνουν στὸν παρόντα χρόνον, τὰ νομίζουν γιὰ μέλλοντα, ἐνῶ τὰ μέλλοντα, νομίζουν ὅτι ἔγιναν καί κάθε μέρα γίνονται. Καί δὲν ἔχουν ὀρθὴ κρίση μέσα τους, οὔτε ἀληθινὴ διάκριση σὲ θεῖα καί ἀνθρώπινα πράγματα.

61. "Ολους τοὺς πιστοὺς ὀφειλομε νά τοὺς βλέπομε σὰν ἕναν, καί νά σκεφτόμαστε ὅτι στὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Χριστός. Καί νά ἔχομε γιὰ τὸν καθένα τέτοια ἀγάπη, ὥστε νά εἴμαστε ἔτοιμοι νά θυσιάσομε γιὰ χάρη του καί τῆ ζωὴ μας. Γιατί ὀφειλομε νά μὴ λέμε οὔτε νά θεωροῦμε κανένα ἄνθρωπο κακό, ἀλλὰ ὅλους νά τοὺς βλέπομε ὡς καλοὺς, ὅπως εἶπαμε. Κι ἂν δεῖς ἕνα ἀδελφὸ νά ἐνοχλεῖται ἀπὸ πάθη, νά μὴν τὸν μισήσεις αὐτόν· μίσησε τὰ πάθη πού τὸν πολεμοῦν. Καί ἂν τὸν δεῖς νά τυραννεῖται ἀπὸ ἐπιθυμίες καί συνήθειες προηγούμενων ἀμαρτιῶν, περισσότερο σπλαχνίσου τον, μὴν τυχὸν δοκιμάσεις καί σὺ πειρασμό, ἀφοῦ εἶσαι ἀπὸ ὑλικὸ πού εὐκόλα γυρίζει ἀπὸ τὸ καλὸ στὸ κακό.

62. "Οποῖος εἶναι κίβδηλος λόγῳ ὑποκρισίας, ἢ ἐπίμεμπτος γιὰ τὰ ἔργα του, ἢ ραγισμένος ἀπὸ κάποιον πάθος, ἢ κάπως ἐλλιπὴς ἀπὸ ἀμέλεια σὲ κάτι, αὐτὸς δὲν συμπεριλαμβάνεται στοὺς ἀκέραιους κρίκους, ἀλλὰ ἀπορρίπτεται ὡς ἄχρηστος καί ἀδόκιμος. Γιατί αὐτὸς μπορεῖ νά γίνει αἰτία σὲ καιρὸ ἐντάσεως νά σπάσει ἢ συνοχὴ τῆς ἀλυσίδας, καί νά προξενήσει διαίρεση στὰ ἀδιαίρετα καί λύπες καί στὰ δύο μέρη: σ' ὅσους ἔχουν προχωρήσει, λύπη γιὰ κείνους πού ἔμειναν πίσω· καί σ' αὐτοὺς, πόνος γιὰ τὸ χωρισμὸ τους ἀπὸ αὐτοὺς πού προχωροῦν.

63. "Οπως ὅταν ρίξει κανεὶς χῶμα πάνω στὴ φλόγα ἀναμμένου καμινιοῦ, τὴ σβήνει, ἔτσι καί οἱ βιοτικὲς μέριμνες καί κάθε εἶδους ἐμπαθὴς προσκόλλησι, ἔστω καί σ' ἕνα εὐτελὲς καί παραμικρὸ πρᾶγμα, ἐξαφανίζει τὴ φλόγα πού ἀναφε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὴν καρδιά.

64. Ἐκεῖνος πού ἐγκυμονεῖ τὸ φόβον τοῦ θανάτου, σιχαίνεται κάθε φαγητὸ καί ποτὸ καί στολισμὸ στὴν ἐνδυμασία. Καί δὲ θὰ φάει, οὔτε νερὸ θὰ πιεῖ ἡδονικά· θὰ δώσει μόνο τὰ ἀπαραίτητα στὸ σῶμα, μόνο ὅσα τοῦ ἀρκοῦν γιὰ νά ζήσει. Θὰ ἀπαρνηθεῖ κάθε του θέλημα καί θὰ γίνεῖ μὲ διάκριση δούλος γιὰ ὅλα ὅσα τὸν διατάζουν.

65. Ἐκεῖνος πού παρέδωσε τὸν ἑαυτὸ του δούλον στοὺς κατὰ Θεὸν πατέρες του, ἀπὸ φόβον τῆς κολάσεως, δὲ θὰ προτιμήσει νά τὸν διατάζουν ἐκεῖνα πού ἀνακουφίζουν τὸν πόνον τῆς καρδιάς του, οὔτε ἐκεῖνα πού λύνουν τὰ δεσμὰ τοῦ φόβου. Οὔτε θὰ ὑπακούσει σ' ἐκείνους πού ἐπιδιώκουν νά τὸν ὀδηγήσουν σ' αὐτὰ μὲ τρόπο φιλικὸ ἢ κολακευτικὸ ἢ ἐπιτακτικὸ. Ἄλλὰ μᾶλλον

θά προτιμήσει εκείνα πού μεγαλώνουν αὐτὸν τὸν πόνο καὶ θά θελήσει ἐκεῖνα πού σφίγγουν τὰ δεσμὰ τοῦ φόβου καὶ θ' ἀγαπήσει ὅσα ἐνισχύουν αὐτὸν τὸ δῆμιο. Σ' αὐτὰ θά ἐμμεῖνει, σὰν νὰ μὴν περιμένει ποτὲ νὰ ἐλευθερωθεῖ ὀλότελα ἀπὸ αὐτά. Γιατὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀπαλλαγῆς κάνει ἐλαφρότερο τὸν πόνο, πράγμα πού δὲν ὠφελεῖ ἐκεῖνον πού μετανοεῖ θερμά.

66. Σὲ καθένα πού ἀρχίζει νὰ ζεῖ κατὰ Θεόν, εἶναι ὠφέλιμος ὁ φόβος τῆς κολάσεως καὶ ὁ πόνος πού γεννιέται ἀπὸ αὐτόν. Ἐκεῖνος πού φαντάζεται ὅτι μπορεῖ νὰ βάλει ἀρχὴ χωρὶς αὐτὸν τὸν πόνο καὶ τὸ δεσμό, δὲ θεμελιώνει μόνο πάνω στὴν ἄμμο τὶς πράξεις του, ἀλλὰ καὶ νομίζει ὅτι μπορεῖ νὰ χτίσει σπίτι στὸν ἀέρα χωρὶς θεμέλια, πράγμα τελείως ἀδύνατο. Γιατὶ ὁ πόνος αὐτὸς σὲ λίγο γεννᾷ κάθε χαρὰ, καὶ ὁ δεσμός αὐτὸς συντριβει τὰ δεσμὰ ὄλων τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τῶν παθῶν, καὶ ὁ δῆμιος αὐτὸς προξενεῖ ὄχι θάνατο, ἀλλὰ ζωὴ αἰώνια.

67. Ὅποιος δὲ θελήσει νὰ ἀποσκιρτήσῃ καὶ νὰ ξεφύγῃ τὸν πόνο πού γεννᾷ ὁ φόβος τῆς αἰώνιας κολάσεως, ἀλλὰ τὸν ἀκολουθήσῃ μὲ τὴν προαίρεσή του καὶ σφίξει περισσότερο τὰ δεσμὰ του ἀνάλογα μὲ τὴν ἀντοχὴ του, θά ἔχει συντομότερο δρόμο καὶ θά παρουσιαστῇ ἐμπρὸς στὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων. Μόλις γίνῃ αὐτὸ καὶ δεῖ ἀμυδρὰ τὴ δόξα Του, παρευθὺς θά λυθοῦν τὰ δεσμὰ, ὁ δῆμιος φόβος θά φύγῃ μακριὰ του καὶ ὁ πόνος τῆς καρδιάς του θά γίνῃ χαρὰ· καὶ θά γίνῃ πηγὴ, ἡ ὁποία αἰσθητῶς θά ἀναβλύζει δάκρυα ἀέναα σὰν ποτάμι, καὶ νοητῶς γαλήνη, πραότητα καὶ ἀνεκφραστὴ γλυκύτητα. Κι ἀκόμη θά τοῦ δώσει ἀνδρεία καὶ προθυμία νὰ τρέχει ἐλεύθερα καὶ ἀνεμπόδιστα πρὸς τὴν ἀπόλυτη ὑπακοὴ στὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Κάτι τέτοιο εἶναι ἀδύνατο στοὺς ἀρχαίους· εἶναι γνῶρισμα ὅσων ἔχουν προκόφει καὶ φτάσει στὸ μέσο. Γιὰ ὅσους ὅμως πλησιάζουν στὴν τελείωση, ἡ πηγὴ αὐτὴ γίνεταί φῶς μὲ ξαφνικὴ ἀλλοίωση καὶ μεταβολὴ τῆς καρδιάς.

68. Ἐκεῖνος πού ἔχει μέσα του τὸ φῶς τοῦ Παναγίου Πνεύματος, μὴν ἀντέχοντας νὰ τὸ βλέπει, πέφτει πρηνῆς στὴ γῆ καὶ κράζει καὶ φωνάζει μὲ ἐκπληξὴ καὶ μεγάλο φόβο, γιατί εἶδε καὶ ἔπαθε κάτι πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ φύση καὶ ἀπὸ κάθε λόγο καὶ ἔννοια. Καὶ γίνεταί σὰν ἄνθρωπος πού ἀναφε μέσα στὰ σπλάχνα του φωτιά, ἀπὸ τὴν ὁποία καίγεται καὶ μὴν μπορώντας νὰ ὑποφέρει τὴν πυρπόληση αὐτῆ, εἶναι σὰν νὰ βρῖσκεται σὲ ἔκσταση καὶ σὰν νὰ μὴν ἔχει δύναμη νὰ ἐλέγξῃ τὸν ἑαυτό του. Καὶ καθὼς λούζεται μὲ ἀκατάπαυστα δάκρυα καὶ δροσιζεται ἀπὸ αὐτά, ἀνάβει δυνατότερα τὴ φωτιὰ τοῦ πόθου του. Χύνει τότε περισσότερα δάκρυα καὶ μὲ αὐτὰ πλένεται καὶ ἀστράφτει πιὸ λαμπρά. Κι ὅταν πυρωθεῖ ὀλότελα καὶ γίνῃ φῶς, τότε ἐκπληρώνεται τὸ ρητό: «Ὁ Θεὸς πού ἐνώνεται μὲ θεοὺς καὶ γίνεταί γνωστὸς σ' αὐτούς, ἴσως στὸ βαθμὸ πού ἦδη ἔχει ἐνωθεῖ μὲ ὅσους ἐνώθησαν μαζί Του καὶ ἔχει ἀποκαλυφθεῖ σὲ ὅσους Τὸν γνῶρισαν».

69. Πρὶν ἀποκτήσομε τὸ πένθος καὶ τὰ δάκρυα — ἄς μὴ μᾶς ξεγελᾷ κα-

νεὶς με ἀπατηλὰ λόγια²³ καὶ ἄς μὴ διατηροῦμε αὐταπάτες— δὲν ὑπάρχει μέ-
σα μας μετάνοια καὶ ἀληθινὴ μεταμέλεια, οὔτε φόβος Θεοῦ στὶς καρδιές
μας, οὔτε καταδικάσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, οὔτε ἡ ψυχὴ μας ἤρθε σὲ αἴσθησι
τῆς μελλοντικῆς κρίσεως καὶ τῶν αἰωνίων βασάνων. Γιατὶ ἂν καταδικάζαμε
τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἀποκτούσαμε τὰ παραπάνω, εὐθὺς θὰ κυλοῦσαν καὶ τὰ
δάκρυά μας. Χωρὶς αὐτὰ οὔτε ἡ σκληροκαρδία μας μπορεῖ νὰ μαλακώσῃ
ποτέ, οὔτε ἡ ψυχὴ μας θὰ ἀποκτήσῃ πνευματικὴ ταπείνωσι, οὔτε θὰ βροῦμε
τὴ δύναμη νὰ γίνουμε ταπεινοί. Κι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔφτασε σὲ τέτοια κατάστα-
σι, δὲν μπορεῖ νὰ ἐνωθεῖ με τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ἐκεῖνος πάλι ποὺ δὲν ἐνώ-
θηκε με Αὐτὸ ἔπειτα ἀπὸ κάθαρσὴ του, οὔτε στὴ θεωρία καὶ στὴ γνώσι τοῦ
Θεοῦ μπορεῖ νὰ φτάσῃ, οὔτε εἶναι ἄξιος νὰ διδάσκεται μυστικὰ τὶς ἀρετές
τῆς ταπεινώσεως.

70. Ἐκείνους ποὺ ὑποκρίνονται ὅτι ἔχουν ἀρετὴ καὶ ἄλλο δείχνει τὸ
σχῆμα τους καὶ ἄλλο εἶναι τὸ ἐσωτερικὸ τους, γεμάτο ἀπὸ κάθε ἀδικία, ἀπὸ
φθόνον, φιλονεικία καὶ δυσωδία τῶν ἡδονῶν, οἱ περισσότεροι τοὺς τιμοῦν σὰν
ἀπαθεῖς καὶ ἀγίους, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καθαρὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ δὲν
μποροῦν νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν ἀπὸ τοὺς καρπούς τους²⁴. Ἐκείνους ὅμως ποὺ
ζοῦν με εὐλάβεια καὶ ἀρετὴ καὶ ἀπλότητα στὴν καρδιά καὶ εἶναι πράγματι ἄ-
γιοι, τοὺς περνοῦν γιὰ κοινούς ἀνθρώπους, τοὺς προσπερνοῦν με καταφρόνη-
σι καὶ τοὺς θεωροῦν γιὰ μηδέν.

71. Τέτοιοι ἄνθρωποι θεωροῦν διδακτικὸ καὶ πνευματικὸ τὸν φλύαρον
καὶ ἐπιδεικτικὸ· ἐνῶ τὸν σιωπηλὸ ποὺ ἀποφεύγει με προσοχὴ τὴν ἀργολο-
γία, τὸν λένε ἀγροῖκο καὶ ἀμίλητο.

72. Ἐκεῖνον ποὺ μιλᾷ με τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οἱ ὑπερόπτες
ποὺ σὰν τὸ διάβολο νοσοῦν ἀπὸ ὑπερηφάνεια, τὸν ἀποστρέφονται ὡς ὑπερό-
πτη καὶ ὑπερήφανο, γιὰτι πληγώνονται μᾶλλον με τὰ λόγια του ἀντὶ νὰ ἔρ-
χονται σὲ κατάνυξι. Ἀντίθετα, ἐκεῖνον ποὺ μιλάει τορνευτὰ λόγια ἀπὸ τὸ
μυαλό του ἢ ἀπὸ μαθήματα καὶ ἐξαπατᾷ τοὺς ἄλλους σχετικὰ με τὴ σωτη-
ρία, αὐτὸν τὸν ὑπερεπαινοῦν καὶ τὸν παραδέχονται. Καὶ ἔτσι δὲν ὑπάρχει ἀ-
νάμεσά τους κανεὶς ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ διακρίνει καὶ νὰ δεῖ τὰ πράγματα ὅπως
πράγματι εἶναι.

73. «Μακάριοι —λέει ὁ Θεός— ὅσοι εἶναι καθαρὸι στὴν καρδιά, γιὰτι
αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸ Θεό»²⁵. Ἡ καθαρὴ καρδιά δὲ γίνεται ἀπὸ μία ἀρετὴ, οὔτε
δύο, οὔτε δέκα, ἀλλὰ ὅταν ὅλες μαζὶ ἀποτελέσουν μία, ἄς ποῦμε, καὶ αὐτὴ
κατορθωθεῖ στὸν τέλειον βαθμό. Μὰ οὔτε καὶ τότε μποροῦν οἱ ἀρετές μόνες
τους νὰ κάνουν καθαρὴ τὴν καρδιά, χωρὶς τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν παρουσία τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος. Ὅπως ὁ χαλκὶς ἐργάζεται τὴν τέχνη του με τὰ ἐργα-
λεῖα του, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἐνέργεια τῆς φωτιᾶς δὲν μπορεῖ νὰ κατασκευάσῃ
τὸ παραμικρό, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος κάνει τὰ πάντα καὶ μεταχειρίζεται τὶς ἀ-

23. Ἐφ. 5, 6.

24. Ματθ. 7, 16.

25. Ματθ. 5, 8.

ρετές σάν έργαλειᾶ, χωρὶς ὅμως τὴν παρουσία τοῦ πνευματικοῦ πυρός, ὅλα μένουν ἀνεέργητα καὶ ἀνώφελα· δὲν καθαρίζουν τὴν ἀκαθαρσία καὶ τὸ πύον τῆς ψυχῆς.

74. Ἀπὸ τὸ ἅγιο Βάπτισμα παίρνομε τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ ἐλευθερωνόμαστε ἀπὸ τὴν παλιά κατάρρα καὶ ἀγιαζόμαστε μὲ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὴν τέλεια ὅμως χάρη, σύμφωνα μὲ τὸ ρητό: «Θὰ κατοικήσω μέσα τους καὶ θὰ βαδίσω ἀνάμεσά τους»²⁶, δὲν τὴν παίρνομε τότε· αὐτὴ ἀνήκει σὲ ὅσους ἔχουν βέβαιη πίστη καὶ τὴν ἐκδηλώνουν μὲ τὰ ἔργα τους. Γιατὶ ὅταν ἐκτραποῦμε μετὰ τὸ βάπτισμα σὲ πονηρὲς καὶ αἰσχρὲς πράξεις, χάνομε τελείως τὸν ἁγιασμὸ πὸ πῆραμε σ' αὐτό. Ἐπειτα, μὲ ἀνάλογη μετάνοια καὶ ἐξομολόγηση καὶ δάκρυα, παίρνομε πρῶτα τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν μας, καὶ στὴ συνέχεια τὸν ἁγιασμὸ μαζὶ μὲ τὴν οὐράνια χάρη.

75. Μὲ τὴ μετάνοια γίνεται ἡ ἐξάλειψη τῶν αἰσchrῶν πράξεων. Ὑστερα ἀπὸ αὐτὴ, χορηγεῖται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὅχι βέβαια χωρὶς προϋποθέσεις, ἀλλὰ ἀνάλογα μὲ τὴν πίστη, τὴ διάθεση καὶ τὴν ταπείνωση ἐκείνων πὸ μετανοοῦν μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ τους, κι ἀφοῦ λάβουν αὐτοὶ τὴν τέλεια ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τους ἀπὸ τὸν πνευματικὸ τους πατέρα καὶ ἀνάδοχο. Γι' αὐτὸ καλὸ εἶναι νὰ μετανοοῦμε κάθε μέρα, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου. Γιατὶ τὸ «μετανοεῖτε, ἔφτασε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»²⁷ μᾶς δείχνει ὅτι εἶναι ἀπεριόριστη ἡ ἐργασία τῆς μετάνοιας.

76. Ἡ χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος δίνεται σάν ἀρραβῶνας στὶς ψυχὲς πὸ νυμφεύονται τὸ Χριστό. Καὶ ὅπως χωρὶς ἀρραβῶνα ἡ γυναίκα δὲν ἐξασφαλίζει ὅτι θὰ γίνῃ σίγουρα ἡ ἔνωσή της μὲ τὸν ἄνδρα, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποτὲ δὲ βεβαιώνεται ἐσωτερικὰ ὅτι θὰ εἶναι αἰώνια μαζὶ μὲ τὸν Κύριο καὶ Θεό της, ἢ ὅτι θὰ ἐνώνεται μαζὶ Του μὲ μυστικὸ καὶ ἀνέκφραστο τρόπο καὶ θὰ ἀπολαμβάνῃ τὸ ἀπλησίαστο κάλλος Του, ἂν δὲν λάβῃ τὸν ἀρραβῶνα τῆς χάρης Του καὶ δὲν τὸν ἀποκτήσῃ κατὰ τρόπο συνειδητὸ μέσα της.

77. Ὅπως τὰ προικοσύμφωνα, ὅταν δὲν ὑπογραφοῦν ἀπὸ ἀξιόπιστους μάρτυρες, δὲν κάνουν βέβαιο τὸν ἀρραβῶνα, ἔτσι καὶ ἡ ἔλλαμψη τῆς χάρης δὲν εἶναι ἀσφαλὴς πρὶν ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν. Ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν καὶ οἱ ἀρετὲς εἶναι γιὰ τὸν πνευματικὸ ἀρραβῶνα ὅ,τι καὶ οἱ μάρτυρες στὰ προικοσύμφωνα. Μ' αὐτὲς δηλαδὴ ἀποκτοῦν οἱ μέλλοντες νὰ σωθοῦν τὴν τέλεια κατοχὴ τοῦ ἀρραβῶνα.

78. Πρῶτα γράφονται, ἄς ποῦμε, τὰ προικοσύμφωνα μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, καὶ κατόπιν σφραγίζονται ἀπὸ τὶς ἀρετὲς καὶ ὑπογράφονται. Καὶ τότε δίνει ὁ Νυμφίος Χριστὸς στὴν νύμφη ψυχὴ τὸ δαχτυλίδι, δηλαδὴ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος.

79. Ὅπως ἡ νύμφη πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο παίρνῃ μονάχα τὸν ἀρραβῶνα ἀπὸ τὸν νυμφίο, τὴ συμφωνημένη ὅμως προίκα καὶ τὰ ὑποσχεμένα δῶρα πε-

26. Β' Κορ. 6, 16.

27. Ματθ. 3, 2.

ριμένει να τὰ πάρει μετὰ τὸ γάμο, ἔτσι καὶ ἡ νύμφη τῶν πιστῶν Ἐκκλησία καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθενός μας, πρῶτα παίρνει ἀπὸ τὸ Νυμφίο Χριστὸ μόνο τὸν ἄρραβώνα τοῦ Πνεύματος. Τὰ αἰώνια ὅμως ἀγαθὰ καὶ τὴν οὐράνια βασιλεία, περιμένει νὰ τὰ λάβει μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, ὅπως βεβαιώνεται ἀπὸ τὸν ἄρραβώνα, ὁ ὁποῖος τῆς δείχνει σὰν μέσα σὲ καθρέφτη τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴ βεβαιώνει γιὰ τὰ συμφωνημένα μὲ τὸν Κύριο καὶ Θεό της.

80. "Ἄν καθυστερεῖ ὁ νυμφίος σὲ ταξίδι μακρινό, ἢ ἀπασχολεῖται μὲ ἄλλες ὑποθέσεις καὶ ἀναβάλλει τὸ γάμο, ἡ νύμφη μπορεῖ νὰ θυμώσει, νὰ καταφρονήσῃ τὴν ἀγάπην του καὶ νὰ σβήσῃ ἢ νὰ σχίσει τὸ χαρτὶ τοῦ ἄρραβώνα, ἐγκαταλείποντας ἔτσι ἀμέσως τὶς ἐλπίδες της γιὰ τὸ γάμο. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ψυχὴ. "Ἄν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀγωνιζομένους σκεφτεῖ: «ὡς πότε ὀφείλω νὰ ὑποφέρω;» καὶ παραμελήσῃ ὀλωσδιόλου τοὺς ἀσκητικούς κόπους καὶ ἀγῶνες, εἶναι σὰν νὰ σβήνῃ καὶ νὰ σχίξῃ μὲ τὴν παραμέλησιν τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἀδιάκοπης μετάνοιας τὰ συμφωνητικά, καὶ ἔτσι χάνει ἀμέσως καὶ τὸν ἄρραβώνα καὶ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸ Θεὸ ὀλότελα.

81. "Ὅταν ἡ νύμφη μεταθέσῃ τὴν ἀγάπην της ἀπὸ τὸ νυμφίον σὲ κάποιον ἄλλον καὶ κοιμηθεῖ μαζί του φανερὰ ἢ κρυφά, ὅχι μόνον δὲν παίρνει τίποτε ἀπὸ ὅσα τῆς ὑποσχέθηκε ὁ νυμφίος, ἀλλὰ περιμένει καὶ ἄξιαν τιμωρίαν καὶ κατηγορίαν κατὰ τὸ νόμον. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μ' ἐμᾶς. "Ὅταν κανεὶς μεταθέσῃ τὴν ἀγάπην του ἀπὸ τὸ νυμφίον Χριστὸ στὴν ἐπιθυμίαν κάποιου ἄλλου πράγματος φανερὰ ἢ κρυφά, καὶ ἡ καρδιά του δεθεῖ μὲ αὐτὸ τὸ πράγμα, γίνεται μισητὴ καὶ σιχαμερὴ στὸν Νυμφίον της καὶ ἀνάξιαν νὰ ἐνωθεῖ μαζί Του. Γιατὶ Αὐτὸς εἶπε: «Ἐγὼ ἀγαπῶ ὅσους μὲ ἀγαποῦνε»²⁸.

82. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ σημεῖα πρέπει ὁ καθένας νὰ κατανοεῖ ἂν ἔλαβε τὸν ἄρραβώνα τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τὸ Νυμφίον καὶ Δεσπότη Χριστό. Καὶ ἂν τὸν ἔλαβε, ἄς φροντίζει νὰ τὸν κρατᾷ. "Ἄν ὅμως δὲν ἀξιώθηκε ἀκόμη νὰ τὸν λάβῃ, ἄς φροντίζει μὲ τὰ καλὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις καὶ τὴν ὀλόθερμην μετάνοιαν νὰ τὸν λάβῃ καὶ νὰ τὸν φυλάξῃ μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν.

83. Τὴ στέγη κάθε σπιτιοῦ τὴ στηρίζουν τὰ θεμέλια καὶ οἱ τοῖχοι. Τὰ θεμέλια πάλι μπαίνουν ὡς ἀπαραίτητα καὶ χρήσιμα γιὰ νὰ σηκώσουν τὴ στέγη. Καὶ οὔτε ἡ στέγη μπορεῖ νὰ κατασκευαστεῖ χωρὶς θεμέλια, οὔτε τὰ θεμέλια χωρὶς στέγη χρησιμεύουν ἢ ὠφελοῦν στὸ παραμικρό. "Ἐτσι καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος συντηρεῖται μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, ἐνῶ τὰ ἔργα τῶν ἐντολῶν καταβάλλονται σὰν θεμέλια γιὰ τὴ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὔτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος παραμένει χωρὶς τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, οὔτε ἡ

ἐργασία τῶν ἐντολῶν χωρὶς τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ εἶναι χρήσιμη καὶ ὠφέλιμη.

84. Ὅπως τὸ δίχως σκεπὴ σπῖτι πού ἔμεινε ἔτσι ἀπὸ ἀμέλεια τοῦ οἰκοδόμου, ὄχι μόνον εἶναι ἄχρηστο, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ εἰρωνεῖες σὲ βάρος ἐκείνου πού τὸ ἔκτισε, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού ἔβαλε τὰ θεμέλια τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ σήκωσε τοίχους ὑψηλῶν ἀρετῶν, ἂν δὲν λάβει καὶ τῆ χάρη τοῦ Πνεύματος μὲ θεωρία καὶ γνώση ψυχῆς, εἶναι ἀτελής καὶ ἄξιος νὰ τὸν οἰκτείρουν οἱ τέλειοι. Αὐτὸς στερήθηκε τῆ χάρη ὅπωςδῆποτε ἀπὸ δύο αἰτίες. Ἡ ἀμέλησε τῆ μετάνοια, ἢ, βλέποντας τὸ σύνολο τῶν ἀρετῶν, ἀποθαρρύνθηκε ἀπὸ τὸ ἄπειρο πλῆθος τους καὶ παρέλειψε κάποια ἀπὸ ἐκείνες πού ἐμεῖς τίς θεωροῦμε πολὺ μικρές, εἶναι ὅμως ἀναγκαῖες γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ σπῖτι τῶν ἀρετῶν. Γιατὶ χωρὶς αὐτὲς δὲν μπορεῖ νὰ στεγασθεῖ μὲ τῆ χάρη τοῦ Πνεύματος.

85. Ἄν γι' αὐτὸ κατῆλθε στὴ γῆ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, γιὰ νὰ μᾶς συμφιλιώσει δηλαδὴ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ Του μὲ τὸν Πατέρα Του, μὲ τὸν Ὅποιο ἤμαστε ἐχθροί²⁹, καὶ νὰ μᾶς ἐνώσει συνειδητὰ μὲ τὸν ἑαυτό Του μέσω τοῦ Ἁγίου καὶ ὁμοουσίου Πνεύματός Του, ποιά ἄλλη χάρη θὰ ἐπιτύχει ἐκεῖνος πού θὰ χάσει αὐτή; Ὅπωςδῆποτε οὔτε συμφιλιώθηκε μὲ Αὐτόν, οὔτε ἐνώθηκε μαζί Του μὲ τῆ μέθεξή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

86. Ἐκεῖνος πού ἔγινε μέτοχος τοῦ θείου Πνεύματος, ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὶς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίες καὶ ἡδονές, δὲν ἀποχωρίζεται ὅμως τίς σωματικὲς ἀνάγκες τῆς φύσεως. Ὡς ἐλευθερωμένος λοιπὸν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καὶ ἐνωμένος μὲ τὴν ἀθάνατη δόξα καὶ γλυκύτητα, βιάζεται ἀδιάκοπα νὰ εἶναι στὰ οὐράνια καὶ νὰ μένει μαζί μὲ τὸ Θεό, καὶ οὔτε γιὰ λίγο νὰ μὴν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆ θεωρία Του καὶ τὴν ἀκόρεστη ἀπόλαυσή Του. Ἄλλὰ καὶ ὡς δεμένος μὲ τῆ φθορὰ καὶ μὲ τὸ σῶμα, κατακάμπτεται ἀπὸ αὐτὸ καὶ σέρνεται καὶ στρέφεται στὰ γήινα, καὶ ἔχει γι' αὐτὸ τόση λύπη, ὅση νομίζω ἔχει ἡ ψυχὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅταν χωρίζεται ἀπὸ τὸ σῶμα.

87. Ὅπως σ' ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ τὸ σῶμα του καὶ τῆ ζωὴ του, τίς ἡδονές καὶ τὸν κόσμο, ὁ χωρισμὸς ἀπὸ αὐτὰ εἶναι θάνατος, ἔτσι καὶ σ' ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ τὴν ἀγνεία καὶ τὸ Θεό, τὰ ἄυλα καὶ τὴν ἀρετὴ, εἶναι πραγματικὸς θάνατος ἀκόμη καὶ ὁ παραμικρὸς χωρισμὸς τῆς διανοίᾱς του ἀπὸ αὐτά. Ἄν ἐκεῖνος πού βλέπει τὸ αἰσθητὸ φῶς κλείσει λίγο τὰ μάτια του ἢ τοῦ τὰ καλύψει ἓνας ἄλλος, στενοχωρεῖται καὶ λυπεῖται καὶ δὲν μπορεῖ διόλου νὰ τὸ ἀνεχθεῖ αὐτό, καὶ μάλιστα ἂν ἔβλεπέ πράγματα χρήσιμα καὶ παράξενα. Δὲ θὰ λυπηθεῖ καὶ δὲ θὰ θλιβεῖ περισσότερο ἐκεῖνος πού φωτίζεται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ βλέπει αἰσθητὰ καὶ νοερά, στὴν ἐγρήγορη ἢ στὸν ὕπνο του, ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ πού μάτια δὲν τὰ εἶδαν καὶ αὐτιά δὲν τ' ἄκουσαν καὶ ἄνθρωπος δὲν τὰ διανοήθηκε³⁰, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ Ἄγγελοι ἐπιθυμοῦν νὰ κατα-

29. Ρωμ. 5, 10.

30. Α' Κορ. 2, 9.

νοήσουν³¹, ἂν ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τῆ θεωρίας ὄλων αὐτῶν ἀπὸ κάποιου ἄλλο πράγμα; Γιατὶ αὐτὸ τοῦ φαίνεται θάνατος καὶ ἀποξένωση ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωῆ.

88. "Ἄλλοι μακάρισαν τὸν ἐρημικὸ βίον καὶ ἄλλοι τὸν κοινοβιακὸ, ἄλλοι τὸ νὰ εἶναι προϊστάμενοι λαοῦ καὶ νὰ τὸν νοθετοῦν καὶ νὰ τὸν διδάσκουν καὶ νὰ συγχροτοῦν ἐκκλησίες, ἀπὸ τίς ὁποῖες πολλοὶ τρέφονται ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. Ἐγὼ κανέναν δὲν προτιμῶ ἀπὸ τὸν ἄλλον· οὔτε τὸν ἕνα ἐπαινῶ, οὔτε τὸν ἄλλο κατηγορῶ, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι σὲ ὅλα καὶ σὲ κάθε ἔργο καὶ πράξη, ἡ ζωὴ ποὺ γίνεται γιὰ τὸ Θεὸ καὶ σύμφωνα μὲ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ εἶναι παμμακάριστη.

89. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων διατηρεῖται ἀπὸ διάφορες ἐπιστῆμες καὶ τέχνες, ὁ καθένας δηλαδὴ ἀσκεῖ τὴ δική του ἐργασία καὶ συνεισφέρει μὲ αὐτὴν, καὶ ἔτσι δίνοντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλο καὶ παίρνοντας ἀπὸ αὐτόν, ζοῦν οἱ ἄνθρωποι ἱκανοποιώντας τίς φυσικὲς καὶ ὑλικὲς τους ἀνάγκες. Ἐτσι συμβαίνει καὶ στὰ πνευματικὰ. Ἀσκώντας καθένας ἄλλη ἀρετὴ καὶ ἀκολουθώντας ἄλλο δρόμο τῆς ζωῆς, κατευθύνονται ὅλοι ἀπὸ κάθε μέρος στὸν ἴδιο σκοπὸ.

90. Σκοπὸς ὄλων ἐκείνων ποὺ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ εὐαρεστήσουν τὸ Χριστό, τὸ Θεὸ μας, νὰ ἐπιτύχουν τὴ συμφιλίωση μὲ τὸν Πατέρα μέσω τῆς μετοχῆς τοῦ Πνεύματος, καὶ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ κερδίσουν τὴ σωτηρία τους. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ σωτηρία κάθε ψυχῆς, καὶ ἂν αὐτὸ δὲ γίνει, ἄχρηστος ὁ κόπος καὶ μάταιη ἡ ἐργασία μας. Ἀνώφελος θὰ εἶναι καὶ κάθε δρόμος ζωῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ὀδηγεῖ σ' αὐτὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ.

91. Ἐκεῖνος ποὺ ἄφησε ὅλον τὸν κόσμον καὶ πῆγε στὸ βουνὸ τάχα γιὰ ἡσυχία, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ γράφει ἐπιδεικτικὰ στοὺς κοσμικοὺς, καὶ ἄλλους μὲν μακαρίζει, ἄλλους κολακεύει καὶ ἄλλους ἐπαινεῖ, μοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποὺ πῆρε διαζύγιο ἀπὸ γυναίκα πόρνη, ἄσχημη καὶ κακιὰ καὶ ἔφυγε σὲ μακρινὸ τόπο γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴ θύμησή της· κατόπιν ὅμως, ἀφοῦ ξέχασε τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο πῆγε στὸ βουνό, ὀρέγεται νὰ γράφει πρὸς ὄσους συναναστρέφονται μὲ τὴν πόρνη ἐκείνη καὶ μολύνονται, ἅς ποῦμε, μαζί της, καὶ νὰ τοὺς μακαρίζει. Αὐτός, ἐφόσον παραδέχεται μὲ τὴν πρόθεσή του τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, συμμετέχει κατὰ κάποιον τρόπο στὴ μίση τους μὲ ἐκείνη, ἂν ὄχι μὲ τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ὀπωσδήποτε μὲ τὴν καρδιά καὶ τὸ νοῦ του.

92. "Ὅσο ἀξιέπαινοι καὶ μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν μέσα στὸν κόσμο καὶ διατηροῦν καθαρὲς τίς αἰσθήσεις καὶ τίς καρδιές τους ἀπὸ κάθε πονηρὴ ἐπιθυμία, τόσο ἀξιοκατηγορήτοι καὶ ἀξιοκαταφρόνητοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν σὲ ὄρη καὶ σπήλαια καὶ ἐπιθυμοῦν τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς μακαρισμοὺς τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ αὐτοὶ θεωροῦνται μοιχοὶ ἀπὸ τὸ Θεὸ ποὺ ἐρευνᾷ τίς καρδιές μας³². Ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκουστεῖ ὁ βίος του καὶ τὸ ὄνομά του

31. Α' Πέτρ. 1, 12.

32. Ρωμ. 8, 27.

καὶ ἡ πολιτεία του στὸν κόσμο, γίνεται πόρνος καὶ μοιχὸς στὴ σχέση του μὲ τὸ Θεό, σύμφωνα μὲ τὸν Δαβίδ³³, ὅπως παλιὰ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων.

93. Ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἀνεπιφύλακτη πίστη στὸ Θεὸ ἀπαρνήθηκε τὸν κόσμο καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, πιστεύει ὅτι ὁ Κύριος εἶναι φιλόανθρωπος καὶ σπλαχνικὸς καὶ δέχεται ὅσους ἔρχονται πρὸς Αὐτὸν μὲ μετάνοια. Ξέροντας ὅτι ὁ Θεὸς τιμᾷ τοὺς δούλους Του ἐπιτρέποντας νὰ δεχτοῦν ἀτιμώσεις, καὶ τοὺς πλουτίζει μέσα ἀπὸ τὴ φτώχεια τους, καὶ τοὺς δοξάζει μέσα ἀπὸ ὑβρεις καὶ ἐξευτελισμούς, καὶ μέσα ἀπὸ τὸ θάνατο τοὺς καθιστᾷ μετόχους καὶ κληρονόμους τῆς αἰώνιας ζωῆς, τρέχει βιαστικὰ μέσω ὄλων αὐτῶν πρὸς τὴν ἀθάνατη πηγὴ σὰν τὸ διψασμένο ἐλάφι. Καὶ μὲ αὐτὰ ἀνεβαίνει πρὸς τὰ ἐπάνω σὰν μὲ σκάλα, τὴν ὁποία ἀνεβαίνουν καὶ κατεβαίνουν Ἄγγελοι γιὰ νὰ βοηθοῦν τοὺς ἀνερχομένους, καὶ στὴν κορυφὴ της κάθεται ὁ Θεὸς³⁴ περιμένοντας νὰ δείξομε ὅσο μπορούμε τὴ διάθεση καὶ τὴν προθυμία μας· ὄχι ὅτι εὐχαριστεῖται νὰ μᾶς βλέπει νὰ κοπιᾶζομε, ἀλλὰ γιὰτὶ ὡς φιλόανθρωπος θέλει νὰ μᾶς δίνει τοὺς μισθοὺς, σὰν νὰ μᾶς τοὺς ὀφείλει.

94. Ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει ποτὲ ἐκείνους ποὺ προσέρχονται ἀνεπιφύλακτα σ' Αὐτόν, νὰ πέσουν χωρὶς σηκωμό, ἀλλὰ ὅταν βλέπει ὅτι δὲν ἔχουν δύναμη, συμπράττει καὶ βοηθεῖ, τοὺς προσφέρει ἐνίσχυση ἀπὸ ψηλὰ καὶ τοὺς φέρνει κοντὰ Του· συνεργεῖ καὶ φανερὰ καὶ κρυφά, καὶ ἔτσι ποὺ αὐτοὶ νὰ μὴν τὸ συνειδητοποιοῦν, καὶ ἀλλιῶς, μὲ τρόπο συνειδητό, ἕως ὅτου ἀφοῦ ἀνεβοῦν ὅλη τὴν κλίμακα, προσεγγίσουν σ' Αὐτόν καὶ ἐνωθοῦν ἐξ ὀλοκλήρου μὲ Αὐτόν, καὶ λησμονήσουν ὅλα τὰ ἐπίγεια καὶ βρεθοῦν μαζί Του ἐκεῖ ψηλὰ —εἴτε μὲ τὸ σῶμα τους, εἴτε χωρὶς τὸ σῶμα, δὲν γνωρίζω³⁵— νὰ ζοῦν μαζί Του καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ.

95. Εἶναι δίκαιο πρῶτα νὰ βάζομε τὸν τράχηλό μας κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ οὔτε νὰ ἀφηνιάζομε, οὔτε νὰ ὀπισθοχωροῦμε, ἀλλὰ ὀρθὰ καὶ μὲ προθυμία νὰ βαδίζομε πάνω στὰ ἴχνη τους μέχρι θανάτου καὶ μὲ αὐτὲς νὰ καλλιεργοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας, ποὺ εἶναι πράγματι ὁ νέος τοῦ Θεοῦ Παράδεισος, ὡσπου ὁ Υἱὸς μαζί μὲ τὸν Πατέρα διὰ μέσου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔρθει καὶ κατοικήσει μέσα μας. Καὶ τότε, ὅταν Τὸν ἀποκτήσομε ὀλοκληρωτικὰ ἐνοικὸ μας καὶ διδάσκαλο, ὅποιον ἀπὸ μᾶς προστάξει καὶ ὅποια ὑπηρεσία τοῦ ἐμπιστευθεῖ θὰ τὴν ἀναλάβει καὶ θὰ τὴν ἐκτελέσει πρόθυμα ὅπως θέλει Ἐκεῖνος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ τὴ ζητοῦμε πρὶν τὴν ὥρα, μὰ καὶ οὔτε ὅταν μᾶς τὴν ἀναθέτουν ἄνθρωποι νὰ τὴ δεχόμαστε, ἀλλὰ νὰ εἴμαστε σταθεροὶ στὶς ἐντολὲς τοῦ Κυρίου μας καὶ Θεοῦ καὶ νὰ ἀναμένομε τὸ δικό Του πρόσταγμα.

96. Ὅταν μᾶς ἀνατεθεῖ μιὰ διακονία θείων πραγμάτων καὶ διαπρέψομε σ' αὐτήν, ἂν μᾶς κατευθύνει τὸ Πνεῦμα νὰ στραφοῦμε σὲ ἄλλη διακονία ἢ ἐργασία ἢ πράξη, ἂς μὴ φέρομε ἀντίρρηση. Γιὰτὶ ὁ Θεὸς δὲ θέλει οὔτε ἀργοὶ

33. Ψαλμ. 105, 39.

34. Γεν. 28, 12-13.

35. Β' Κορ. 12, 3.

νά είμαστε, ούτε στην ίδια εργασία που άρχισαμε νά μείνομε ως τὸ τέλος, ἀλλὰ νά προοδεύομε καὶ νά είμαστε αεικίνητοι γιὰ νά ἐπιτύχομε τὰ ἀνώτερα, καθὼς θὰ συμμορφωνόμαστε μὲ τὸ θεῖο θέλημα καὶ ὄχι μὲ τὸ δικό μας.

97. Ἐκεῖνος πού φροντίζει νά νεκρώσει τὸ δικό του θέλημα, ὀφείλει νά κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ στὴ θέση τοῦ δικοῦ του νά ἀντεισάγει μέσα του τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νά τὸ φυτεύει καὶ νά τὸ μπολιάζει μέσα στὴν καρδιά του. Ὄφειλει ἀκόμη νά προσέχει μὲ ἀκρίβεια ἐκεῖνα πού φυτεύει καὶ μπολιάζει, ἂν δηλαδὴ τὰ φυτὰ ρίζωσαν βαθιὰ καὶ ἔπιασαν, καὶ ἂν στὰ μπόλια ἔκλεισε ἡ πληγὴ καὶ αὐτὰ ἐνώθηκαν καὶ ἔγιναν ἓνα δένδρο· ἂν μεγάλωσαν καὶ ἂν ἔβγαλαν ἄνθη καὶ ἂν ἔκαναν ὠραῖο καὶ γλυκὸ καρπὸ. Τότε θὰ λησμονήσει καὶ τὴ γῆ πού δέχθηκε πρῶτύτερα τὸ σπόρο καὶ τὴ ρίζα πάνω στὴν ὁποία μπολιάστηκε τὸ ἀκατανόητο καὶ ἀπερίγραπτο ἐκεῖνο φυτὸ πού φέρνει ζωὴ.

98. Σ' ἐκεῖνον πού κόβει τὸ θέλημά του ἀπὸ φόβο Θεοῦ, ὁ Θεὸς χαρίζει τὸ δικό Του θέλημα χωρὶς ἐκεῖνος νά τὸ ξέρει ἢ νά τὸ συνειδητοποιεῖ, καὶ τὸ κρατᾶει ἀνεξάλειπτο μέσα στὴν καρδιά του· ἀκόμη, ἀνοίγει τὰ μάτια τῆς διανοίας του ὥστε νά τὸ γνωρίζει καθαρὰ, καὶ τοῦ δίνει δύναμη νά τὸ ἐκπληρώσει. Αὐτὰ τὰ ἐνεργεῖ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ χωρὶς αὐτὴν δὲν γίνεται τίποτε.

99. Ἄν ἔλαβες τὴν ἄφεση ὅλων τῶν ἁμαρτημάτων σου, εἴτε μὲ τὴν ἐξομολόγησι, εἴτε μὲ τὴν περιβολὴ τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ Σχήματος, γιὰ πόση θερμὴ ἀγάπη, εὐχαριστία καὶ ταπείνωσι εἶναι αἰτία αὐτό; Γιατὶ ἐνῶ ἦσαν ἄξιος γιὰ μύριες τιμωρίες, ὄχι μόνον ἀπαλλάχθηκες ἀπὸ αὐτές, ἀλλὰ καὶ ἀξιῶνεσαι υἱοθεσία καὶ δόξα καὶ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Αὐτὰ στρέφοντας στὸ νοῦ σου καὶ ἔχοντας πάντα στὴ μνήμη σου, νά εἶσαι ἕτοιμος καὶ νά προπαρασκευάζεσαι νά μὴν προσβάσεις Ἐκεῖνον πού σέ ἔπλασε καὶ σέ τίμησε καὶ συγχώρησε τὰ ἀναρίθμητα ἁμαρτήματά σου, ἀλλὰ νά Τὸν δοξάσεις καὶ νά Τὸν τιμήσεις μὲ ὅλα τὰ ἔργα σου, γιὰ νά σέ δοξάσει καὶ Αὐτὸς περισσότερο, ἐσένα πού σέ τίμησε παραπάνω ἀπὸ ὅλη τὴν ὄρατὴ κτίσι, καὶ νά σέ ὀνομάσει γνήσιο φίλο Του.

100. Ὅσο ἡ ψυχὴ εἶναι πολυτιμότερη ἀπὸ τὸ σῶμα, τόσο ὁ λογικὸς ἄνθρωπος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλη τὴν κτίσι. Μὴ βλέπεις λοιπόν, ἄνθρωπε, τὰ μεγέθη τῶν κτισμάτων καὶ τὰ νομίζεις πῶς πολυτίμα ἀπὸ σένα. Ἄλλὰ βλέποντας τὴ χάρις πού σοῦ δόθηκε καὶ κατανοώντας τὴν ἀξία τῆς νοερῆς καὶ λογικῆς ψυχῆς σου, νά ἀνυμνεῖς τὸ Θεὸ πού σέ τίμησε παραπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ὄρατά.

101. Ἄς σκεφτοῦμε πῶς θὰ δοξάσομε τὸ Θεό. Ὁ Θεὸς δοξάζεται ἀπὸ μᾶς, ὄχι μὲ ἄλλον τρόπο, ἀλλὰ ὅπως δοξάστηκε ἀπὸ τὸν Υἱό. Μ' ἐκεῖνα δηλαδὴ πού δόξασε ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα, δοξάστηκε μὲ αὐτὰ καὶ Ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν Πατέρα. Αὐτὰ καὶ ἐμεῖς ἄς φροντίσομε νά πράξομε μὲ ἐπιμέλεια, γιὰ νά δοξά-

σομε Ἐκεῖνον πού καταδέχθηκε νά ὀνομαστεῖ Πατέρας μας ἐπουράνιος καί νά δοξαστοῦμε ἀπό Αὐτόν μέ τή δόξα πού εἶχε ὁ Υἱὸς ἀπὸ Αὐτόν προτοῦ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος³⁶. Αὐτὰ μέ τὰ ὅποια δόξασε ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα εἶναι ὁ σταυρός, δηλαδή ἡ νέκρωση ὄλου τοῦ κόσμου, οἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοὶ καί τὰ λοιπὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν τὰ ὑποφέρομε αὐτὰ μέ μεγάλη ὑπομονή, μιμούμαστε τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ καί δοξάζομε μέ αὐτὰ τὸν Πατέρα καί Θεό μας ὡς κατὰ χάρη παιδιὰ Του καί συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ³⁷.

102. Ἡ ψυχὴ πού δὲν ἔνωσε ὅτι ἐλευθερώθηκε τελείως ἀπὸ τὴ σύνδεση καί τὴν ἐμπαθὴ προσκόλληση στὰ ὀρατά, δὲν μπορεῖ νά ὑποφέρει χωρὶς λύπη τὰ λυπηρὰ πού τῆς συμβαίνουν καί τὶς βλάβες ἀπὸ ἀνθρώπους καί δαίμονες. Ἀλλὰ καθὼς εἶναι δεμένη γερά μέ τὴν ἐμπαθὴ προσκόλληση στὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὑποφέρει στὶς οἰκονομικὲς ζημιές καί στενοχωρεῖται ἀπὸ στερήσεις πραγμάτων καί νιώθει σφοδρὴ ὀδύνη ὅταν δέχεται πληγὲς στὸ σῶμα.

103. Ὅποιος ἀπέσπασε τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴ σχέση καί τὴν ἐπιθυμία τῶν αἰσθητῶν καί τὴ συνέδεσε μέ τὸ Θεό, ὄχι μόνο θὰ καταφρονήσει τὰ χρήματα καί κτήματά του καί δὲ θὰ λυπηθεῖ ἂν τὰ χάσει, σὰν νὰ εἶναι ξένα, ἀλλὰ καί τὰ λυπηρὰ πού πλήττουν τὸ σῶμα του, θὰ τὰ ὑπομείνει μέ χαρὰ καί τὴν πρέπουσα εὐχαριστία, βλέποντας διαρκῶς, ὅπως λέει ὁ θεὸς Ἀπόστολος, τὸν ἐξωτερικὸ ἀνθρώπο νὰ φθείρεται, ἐνῶ τὸν ἐσωτερικὸ νὰ ἀνανεώνεται καθημερινά³⁸. Διαφορετικὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νά ὑποφέρομε μέ χαρὰ τὶς θλίψεις πού παραχωρεῖ ὁ Θεός. Τοῦτο χρειάζεται τέλεια γνώση καί πνευματικὴ σοφία. Ἐκεῖνος πού τὰ στερεῖται αὐτά, βαδίζει πάντοτε σὲ σκοτάδι ἀπελπισίας καί ἄγνοιας καί δὲν μπορεῖ διόλου νά δεῖ τὸ φῶς τῆς ὑπομονῆς καί τῆς παρηγοριᾶς.

104. Κάθε δοκησίσοφος λόγῳ ἀνθρώπινης ἐπιστήμης, δὲν θὰ ἀξιωθεῖ ποτὲ νά ἐμβραθύνει στὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ καί νά τὰ δεῖ, ὥσπου νά θελήσει πρῶτα νά ταπεινωθεῖ καί νά γίνει μωρός, ἀποβάλλοντας μαζί μέ τὴν ὑπερφία καί τὶς γνώσεις πού κατέχει. Γιατὶ ἐκεῖνος πού κάνει ἔτσι καί ἀκολουθεῖ ἐκεῖνους πού εἶναι σοφοὶ στὰ θεῖα μέ ἀνεπιφύλακτη πίστη καί χειραγωγεῖται ἀπὸ αὐτούς, μπαίνει μαζί τους στὴν πόλη τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Καί ὀδηγούμενος καί φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ θεῖο Πνεῦμα, βλέπει καί διδάσκεται ἐκεῖνα τὰ ὅποια κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δὲν μπορεῖ ποτὲ νά δεῖ καί νά μάθει. Καί τότε γίνεται διδαγμένος ἀπὸ τὸ Θεό³⁹.

105. Τοὺς διδαγμένους ἀπὸ τὸ Θεό, οἱ μαθητὲς τῶν σοφῶν αὐτοῦ τοῦ κόσμου τοὺς θεωροῦν μωρούς. Στ' ἀλήθεια ὁμως οἱ μωροὶ εἶναι αὐτοί, καθὼς εἶναι κορεσμένοι μέ τὴν ἀπομωραμένη κοσμικὴ σοφία, τὴν ὅποια ὁ Θεὸς

36. Ἰω. 17, 5.
37. Ρωμ. 8, 17.

38. Β' Κορ. 4, 16.
39. Ἰω. 6, 45.

ἀπέδειξε μωρία⁴⁰, σύμφωνα με τὸν θεῖο Ἀπόστολο. Τὴν ἴδια ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τὴν ὀνομάζει ἐπίγεια, ψυχική, δαιμονιώδη⁴¹, γεμάτη ἐριστικότητα καὶ φθόνο. Καθὼς λοιπὸν αὐτοὶ στεροῦνται τὸ θεῖο φῶς καὶ δὲν μποροῦν νὰ δοῦν τὰ θαύματα ποὺ αὐτὸ φανερώνει, θεωροῦν πλανεμένους ἐκείνους ποὺ ζοῦν μέσα στὸ φῶς καὶ βλέπουν καὶ διδάσκουν ὅσα εἶναι σ' αὐτό, ἐνῶ οἱ πλανεμένοι εἶναι αὐτοί, οἱ ἄγευστοι τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

106. "Ὅτι καὶ τῶρα ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας ἀπαθεῖς καὶ ἅγιοι καὶ γεμάτοι θεῖο φῶς, οἱ ὅποιοι τόσο νέκρωσαν τὰ γήινα μέλη τους⁴² ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσία καὶ ἐμπαθὴ ἐπιθυμία, ὥστε ὄχι μόνο οἱ ἴδιοι νὰ μὴ σκέφτονται ἢ νὰ κάνουν κανένα κακό, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἂν τοὺς ὠθοῦν, νὰ μὴν παθαίνουν καμιά ἀλλοίωση τῆς ἀπάθειάς τους· ὅτι λοιπὸν ὑπάρχουν καὶ τῶρα, θὰ τὸ ἤξεραν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς κατηγοροῦν ὅτι ἔχουν ἀδιαφορία καὶ ποὺ ἀπιστοῦν ἀκούγοντάς τους νὰ διδάσκουν περὶ θείων πραγμάτων μετὰ τὴν σοφία τοῦ Πνεύματος, ἂν βέβαια εἶχαν κατανοήσει τὰ θεῖα λόγια ποὺ διαβάζουν καὶ φάλλουν καθημερινά. Γιατὶ ἂν εἶχαν ἀποκτήσει τὴν τέλεια γνώση τῆς θείας Γραφῆς, θὰ πίστευαν στὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ στὰ ἀγαθὰ ποὺ Αὐτὸς μᾶς χάρισε. Ἐπειδὴ ὅμως στεροῦνται αὐτὰ τὰ καλὰ ἀπὸ ὑψηλοφροσύνη καὶ ἀμέλεια, γι' αὐτὸ καὶ διαβάλλουν ἀπὸ ἀπιστία ἐκείνους ποὺ μετέχουν σ' αὐτὰ καὶ διδάσκουν γι' αὐτά.

107. Ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τέλειοι στὴν οὐράνια γνώση καὶ σοφία, θέλουν νὰ ἐπισκέπτονται καὶ νὰ βλέπουν τοὺς κοσμικοὺς γιὰ τοῦτο μόνο, γιὰ νὰ τοὺς προξενήσουν κάποιο μισθὸ μετὰ τὴν ὑπόμνηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀγαθοεργία, ἂν βέβαια ἀκούσουν καὶ ἂν ἐνοήσουν καὶ πειστοῦν. Γιατὶ ὅσοι δὲν ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, βαδίζουν στὸ σκοτάδι καὶ δὲν γνωρίζουν ποῦ πηγαίνουν⁴³, οὔτε σὲ ποιὲς ἐντολὰς πρέπει νὰ προχωρήσουν· εἶναι ὅμως ἐνδεχόμενο νὰ ἀνανήψουν κάποτε ἀπὸ τὴν ὑψηλοφροσύνη ποὺ τοὺς κατέχει καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν ἀληθινὴ διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ, ἀφοῦ ἀκούσουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀνόθευτα καὶ ἀκαπήλευτα, νὰ μετανοήσουν καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσή του νὰ λάβουν κάποιο πνευματικὸ χάρισμα. "Ἄν τελικὰ δὲν μπορέσουν νὰ προξενήσουν στοὺς κοσμικοὺς τέτοια ὠφέλεια, τότε θρηνώντας τὴν πώρωση τῆς καρδιάς τους, γυρίζουν στὰ κελιά τους καὶ παρακαλοῦν μέρα καὶ νύχτα γιὰ τὴ σωτηρία τους. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι πάντοτε μαζὶ μετὰ τὸ Θεὸ καὶ γεμάτοι ἀπὸ κάθε καλὸ, γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν θὰ λυπηθοῦν ποτέ, παρὰ μόνο γι' αὐτό.

108. Ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσαρκῆς Οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ὁποῖος διακηρύσσεται σ' ὅλη τὴ θεῖα Γραφή, ἀλλὰ ἐμεῖς μένομε στὴν ἀνάγνωση, χωρὶς νὰ φτάνομε στὴν ἐπίγνωσή του; Πάντως αὐτὸς ὁ σκοπὸς εἶναι, ἀφοῦ μετᾶσχει Ἐκεῖνος στὰ δικὰ μας, νὰ μᾶς κάνει κοινωνοὺς τῶν δι-

40. Α' Κορ. 1, 20.

41. Ἰακ. 3, 15.

42. Κολ. 3, 5.

43. Ἰω. 12, 35.

κῶν Του. Ὁ Υἱὸς δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ, ἔγινε υἱὸς ἀνθρώπου, γιὰ νὰ κάνει υἱοὺς Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους, ἀνεβάζοντας τὸ γένος μας κατὰ χάρη σ' ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ὁ Ἴδιος κατὰ φύση, ἀναγεννώντας μας μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ εἰσάγοντάς μας εὐθὺς στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἡ μᾶλλον μᾶς χαρίζει νὰ ἔχομε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μέσα μας⁴⁴, ὥστε νὰ μὴν ἐλπίζομε ἀπλῶς ὅτι θὰ μποῦμε σ' αὐτήν, ἀλλὰ κατέχοντάς την νὰ διαλαλοῦμε: «Ἡ ζωὴ μας εἶναι κρυμμένη μαζί μὲ τὸ Χριστὸ μέσα στὸ Θεό»⁴⁵.

109. Τὸ βάπτισμα δὲν ἀφαιρεῖ τὸ αὐτεξούσιο καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς προαιρέσεώς μας, ἀλλὰ μᾶς χαρίζει ἐλευθερία νὰ μὴν ἐξουσιαζόμαστε πιὰ χωρὶς νὰ θέλομε ἀπὸ τὸ διάβολο. Μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀπὸ ἐμᾶς ἐξαρτᾶται ἢ νὰ μένομε μὲ τὴ θέλησή μας στὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, στοῦ Ὁποίου τὸ ὄνομα βαπτιστήκαμε, καὶ νὰ βαδίζομε στὸ δρόμο τῶν προσταγμάτων Του, ἢ νὰ ἀφήνομε τὸν ἴσιο αὐτὸ δρόμο καὶ νὰ ἐπιστρέφομε στὸν πολέμιο καὶ ἐχθρὸ μας διάβολο.

110. Ὅποιοι μετὰ τὸ ἄγιο βάπτισμα ὑποχωροῦν στὰ θελήματα τοῦ πονηροῦ καὶ πράττουν ὅσα ὑποβάλλει ἐκεῖνος, ἀποξενώνουν τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ τὴν ἁγία μήτρα τοῦ θείου βαπτίσματος, σύμφωνα μὲ τὸ λόγιο τοῦ Δαβὶδ⁴⁶. Γιατὶ καθένas ἀπὸ μᾶς, δὲν ἀλλοιώνεται, οὔτε ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴ φύση του, κατὰ τὴν ὁποία πλάσθηκε· ἀλλὰ ἔχοντας πλαστεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀγαθὸς (γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔκανε κανένα κακὸ), καὶ ὄντας ἀμετάτρεπτος στὴ φύση ποὺ πλάσθηκε καὶ στὴν οὐσία του, πράττει ἐκεῖνα ἀκριβῶς ποὺ μὲ ἐκούσια γνώμη προαιρεῖται καὶ θέλει, εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε κακὰ. Ὅπως δηλαδὴ τὸ μαχαίρι, εἴτε σὲ καλὸ εἴτε σὲ κακὸ χρησιμοποιοθεῖ, δὲ μεταβάλλεται κατὰ τὴ φύση του, ἀλλὰ παραμένει σίδηρο, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος: ἐνεργεῖ καὶ πράττει ὅσα θέλει, ὅπως εἶπαμε, δὲν ξεφεύγει ὅμως ἀπὸ τὴ φύση του.

111. Δὲ σώζει τὸν ἄνθρωπο τὸ νὰ ἐλεήσει ἕναν· ἀντίθετα, τὸ νὰ καταφρονήσει ἕναν, τοῦ προξενεῖ τὴν κόλαση. Γιατὶ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ: «Πείνασα καὶ δίψασα κλπ.»⁴⁷ δὲν ἀναφέρονται σὲ μιὰ φορά, οὔτε σὲ μιὰ ἡμέρα, ἀλλὰ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ. Καὶ τὸ νὰ δοθεῖ τροφή, νερό, ἔνδυμα καὶ τὰ ὅμοια στὸ Χριστό, δὲν εἶναι γιὰ μιὰ φορά, ἀλλὰ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας διακήρυξε ὅτι πάντοτε καὶ σὲ κάθε περίπτωσι τὰ δέχεται ἀπὸ τοὺς δούλους Του.

112. Ἐκεῖνος ποὺ ἔδωσε ἐλεημοσύνη σὲ ἕκατὸ ἀνθρώπους καὶ μποροῦσε νὰ δώσει καὶ σὲ ἄλλους, καὶ νὰ ξεδιψάσει καὶ νὰ θρέψει πολλοὺς ποὺ τὸν παρακαλοῦσαν καὶ φώναζαν κι ὡστόσο τοὺς ἔδιωξε, θὰ κριθεῖ ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὅτι δὲν ἔθρεψε Αὐτὸν τὸν ἴδιο. Γιατὶ καὶ σ' ὅλους ἐκείνους βρῖσκεται Αὐτός, ποὺ τρέφεται ἀπὸ μᾶς στὸ πρόσωπο καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους.

113. Ἐκεῖνος ποὺ σήμερα ἔδωσε σὲ ὅλους ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, ἀλλὰ αὔριο, ἐνῶ μπορεῖ νὰ κάνει τὸ ἴδιο, παραμελήσει κάποιους ἀδελφοὺς καὶ τοὺς ἀφήσει νὰ χαθοῦν ἀπὸ πείνα καὶ δίψα καὶ κρύο, στὴν πραγμα-

44. Λουκ. 17, 21.

45. Κολ. 3, 3.

46. Ψαλμ. 57, 4.

47. Ματθ. 25, 35-36.

τικότητα ἐγκατέλειψε στὸ θάνατο καὶ καταφρόνησε Ἐκεῖνον ποὺ εἶπε: «Ἄφοῦ τὰ κάνατε αὐτὰ γιὰ ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, τὰ κάνατε γιὰ μένα»⁴⁸.

114. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς καταδέχθηκε νὰ πάρει τὴ μορφή κάθε φτωχοῦ καὶ ἐξομοίωσε τὸν ἑαυτὸ Του μὲ κάθε φτωχό, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεται κανεὶς ἀπ' ὅσους πιστεύουν σ' Αὐτόν, ἀπέναντι τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἄλλὰ βλέποντας καθένας τὸν ἀδελφό του καὶ τὸν πλησίον του σὰν νὰ βλέπει τὸ Θεό του, νὰ λογαριάζει τὸν ἑαυτὸ του πιὸ ἐλάχιστο ἀπὸ αὐτόν, ἀφοῦ θὰ τὸν βλέπει σὰν τὸ Δημιουργό του, καὶ σὰν τέτοιο νὰ τὸν δέχεται καὶ νὰ τὸν τιμᾷ καὶ νὰ διαθέτει ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του γιὰ νὰ τὸν περιποιηθεῖ, ὅπως ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς μας διέθεσε τὸ αἷμα Του γιὰ τὴ σωτηρία μας.

115. Ἐκεῖνος ποὺ διατάχθηκε νὰ ἔχει τὸν πλησίον ὅπως τὸν ἑαυτὸ του⁴⁹, ὀφείλει ὅπωςδὴποτε νὰ τὸν ἔχει ἔτσι ὄχι γιὰ μιὰ μέρα, ἀλλὰ γιὰ ὅλη του τὴ ζωή. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ πῆρε προσταγὴ νὰ δίνει σὲ καθένα ποὺ τοῦ ζητεῖ⁵⁰, προστάζεται νὰ τὸ πράττει σὲ ὅλη του τὴ ζωή. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι σ' αὐτόν ἀγαθὰ, τὰ ἴδια θὰ ἀπαιτηθεῖ νὰ κάνει καὶ αὐτὸς στοὺς ἄλλους.

116. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὸν πλησίον του ὅπως τὸν ἑαυτὸ του, δὲν ἀνέχεται νὰ ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸν πλησίον του. Ἄν τώρα ἔχει, ἀλλὰ δὲν τὰ μοιράζει ἄφθονα, ὥστε νὰ γίνεи καὶ ὁ ἴδιος φτωχὸς καὶ νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ τοὺς πλησίον, δὲν εἶναι ἐκπληρωτῆς τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου. Τὸ ἴδιο κι ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ δίνει σὲ ὅλους ὅσοι τοῦ ζητοῦν, ἂν συμβεῖ νὰ ἔχει ἔστω καὶ ἕνα νόμισμα ἢ ἕνα κομμάτι ψωμί καὶ ἀρνηθεῖ σὲ κάποιον ποὺ τοῦ ζητεῖ. Ἐπίσης κι ἐκεῖνος ποὺ δὲν κάνει στὸν πλησίον ὅσα καὶ αὐτὸς θέλει νὰ τοῦ κάνουν οἱ ἄλλοι. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔθρεψε, ξεδίφασε καὶ ἔντυσε κάθε φτωχὸ καὶ ἐλάχιστο καὶ τοῦ ἔκανε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἂν καταφρονήσει καὶ παραβλέψει ἕνα μόνον ἀπὸ αὐτούς, θὰ θεωρηθεῖ ὅτι παρέβλεψε πεινασμένο καὶ διψασμένο τὸν ἴδιο τὸ Χριστό, τὸ Θεό⁵¹.

117. Βαριὰ ἴσως νὰ φανοῦν σὲ ὅλους τὰ παραπάνω. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ νομίσουν πὼς τάχα εἶναι εὐλογο νὰ ἀναρωτιοῦνται: «Ποιὸς ἄραγε μπορεῖ νὰ ἐκτελέσει ὅλα αὐτὰ, ὥστε νὰ τοὺς φροντίσει καὶ νὰ τοὺς θρέψει ὅλους καὶ νὰ μὴν παραβλέπει κανένα;». Ἄλλὰ ἄς ἀκούσουν τὸν Παῦλο ποὺ διακηρύττει: «Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ μᾶς διακατέχει, ἀφοῦ σχηματίσαμε τὴν πεποίθησιν ὅτι, ἐφόσον ἕνας —ὁ Χριστός— πέθανε γιὰ χάρη ὄλων, ἄρα πέθαναν ὅλοι»⁵².

118. Ὅπως οἱ περιεκτικὲς ἐντολὲς περιέχουν μέσα τους καὶ ὅλες τὶς ἐπιμέρους ἐντολὲς, ἔτσι καὶ οἱ περιεκτικὲς ἀρετὲς συμπεριλαμβάνουν τὶς μερικὲς ἀρετὲς. Γιατὶ ὅποιος πούλησε τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὰ διαμοίρασε στοὺς

48. Ματθ. 25, 40.

49. Ματθ. 22, 39.

50. Ματθ. 5, 42.

51. Ματθ. 25, 45.

52. Β' Κορ. 5, 14.

φτωχούς και ἔγινε μεμιᾶς φτωχός, ἐκπλήρωσε μὲ μία του πράξι ὅλες τὶς μερικές ἐντολές, δηλαδή δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη νὰ δίνει σ' ἐκεῖνον πού τοῦ ζητεῖ, ἢ νὰ μὴν ἀποστραφεῖ ἐκεῖνον πού θέλει νὰ δανειστεῖ ἀπὸ αὐτόν⁵⁰. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού προσεύχεται ἀδιαλείπτως, μέσα σ' αὐτὸ ἔχει κλείσει τὰ πάντα, καὶ δὲν ὑποχρεώνεται πλέον νὰ δοξολογεῖ τὸν Κύριο ἐπτά φορές τὴν ἡμέρα⁵³ ἢ κατὰ τὸ βράδυ, τὸ πρωὶ καὶ τὸ μεσημέρι⁵⁴, ἀφοῦ ἔχει ἤδη ἐκπληρώσει ὅλα ὅσα κανονικά καὶ σὲ τακτὲς ὥρες προσευχόμεστε καὶ φάλλομε. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πού συνειδητὰ δέχθηκε μέσα του τὸ Θεὸ πού δίνει γνώση στοὺς ἀνθρώπους, διεξῆλθε ὅλη τὴν ἁγία Γραφή καὶ καρπώθηκε ὅλη τὴν ὠφέλειά της, καὶ δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη ἀπὸ βιβλία. Πῶς νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βιβλία ἐκεῖνος πού ἔχει ἀχώριστο σύντροφό του Ἐκεῖνον πού ἐνέπνευσε τοὺς συγγραφεῖς τῶν ἁγίων Γραφῶν, καὶ μυεῖται ἀπὸ Ἐκεῖνον στὰ ἀπόρρητα καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια; Θὰ εἶναι ὁ ἴδιος βιβλίον θεόπνευστο γιὰ τοὺς ἄλλους, πού περιέχει καινούργια καὶ παλαιὰ μυστήρια, γραμμένα μέσα του μὲ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐκπλήρωσε τὰ πάντα καὶ ἀναπαύθηκε ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα του στὸ Θεό, στὴν ἀρχικὴ Τελειότητα.

119. Ἡ ρεῦση πού συμβαίνει στὸν ὕπνο γίνεται ἀπὸ πολλὰς ἀφορμές: ἀπὸ γαστριμαργία, ἀπὸ κενοδοξία καὶ ἀπὸ φθόνον τῶν δαιμόνων. Γίνεται ἐπίσης ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγρυπνία, ὅταν κυριεύεται ἀπὸ τὸν ὕπνο τὸ σῶμα, ἔχοντας τὸ φόβον μήπως τὸ πάθει αὐτό. Ἡ τὴν παραμονὴ τῆς θείας λειτουργίας ἂν εἶναι κανεὶς ἱερέας, ἢ τῆς θείας Κοινωνίας, ὅταν ξαπλώσει κανεὶς μὲ λογισμοὺς δειλίας, μήπως δηλαδή τὸ πάθει, ἀποκοιμείται καὶ τὸ παθαίνει· πράγμα πού κι αὐτὸ ὀφείλεται σὲ φθόνον τῶν δαιμόνων. Ἀκόμη, ἂν δεῖ κανεὶς τὴν ἡμέρα ἓνα ὄμορφον πρόσωπον καὶ ἔπειτα ἀναπολώνοντας τὸ νοερὰ κοιμηθεῖ μὲ αὐτοὺς τοὺς πορνικοὺς λογισμοὺς πού ἀπὸ χανυρότητα δὲν ἔδωξε, τὸ παθαίνει στὸν ὕπνον του· ἢ καὶ ξύπνιος ἴσως, ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι του. Συμβαίνει κι ἄλλιῶς· εἶναι μερικοὶ σὰν καὶ μένα ράθυμοι, πού κάθονται καὶ συζητοῦν γιὰ ἐμπαθεῖς πράγματα, εἴτε μ' ἐμπάθεια, εἴτε ὄχι. Πηγαίνοντας ἔπειτα γιὰ ὕπνον, ἐνῶ τὰ κλώθουν στὸ μυαλό τους καὶ συνομιλοῦν νοερὰ μ' αὐτά, κοιμοῦνται καὶ τὸ παθαίνουν. Ἴσως καὶ ἐκεῖ πού συνομιλοῦν, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο παθαίνει τὴ βλάβη. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσέχομε τοὺς ἑαυτοὺς μας πάντοτε καὶ νὰ μελετοῦμε τὸ λόγο τοῦ Ψαλμωδοῦ: «Βλέπω τὸν Κύριον πάντοτε ἐμπρὸς μου, ὅτι εἶναι στὰ δεξιὰ μου γιὰ νὰ μὴν κλονιστῶ»⁵⁵, καὶ νὰ κλείνομε τ' αὐτιά μας σὲ τέτοια λόγια. Πολλὰς φορές πάλι, μόλις ἄφησαν τὴν προσευχὴ μερικοὶ, ὠθήθησαν σὲ σαρκικὰ σκιρτήματα, ὅπως εἶπαμε καὶ στὸ κεφάλαιο περὶ προσευχῆς.

120. Ἀδελφέ, φρόντισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀποταγῆς σου νὰ φυτέφεις μέσα σου καλὰς ἀρετὰς, ὥστε καὶ στὴν ἀδελφότητα νὰ γίνεις χρήσιμος, καὶ νὰ σὲ ἀνουφώσει στὰ τέλη σου ὁ Κύριος. Μὴν ἀποκτήσεις ποτὲ θάρρος μὲ τὸν

53. Ψαλμ. 118, 164.

54. Ψαλμ. 54, 18.

55. Ψαλμ. 15, 8.

ήγούμενο, όπως και άλλοτε είπαμε, μήτε να ζητείς απ' αυτόν να σε τιμήσει. Μην αποκτήσεις φιλία με τους προϊσταμένους, μήτε να συχνάζεις στα κελιά τους, ξέροντας ότι αν το κάνεις, όχι μόνον το πάθος της κενοδοξίας θ' αρχίσει να ριζώνει μέσα σου, αλλά και θα γίνεις μισητός στον ήγούμενο. Πώς θα γίνει αυτό, ο νοών νοεΐτω. Να κάθεσαι ειρηνικός στο κελί σου, όποιο και αν είναι αυτό. Και εκείνον που θέλει να σου μιλήσει μην τον αποστραφείς, από εύλαβεια τάχα. Άλλά με πατρική γνώμη αν του μιλήσεις, δεν θα βλαφθεις ποτέ, ακόμη και αν αυτός είναι από τους έναντίους σου. Και αν δεν το βλέπεις αυτό συμφέρον, ώστόσο πρέπει να συμμορφώνεσαι με το σκοπό αυτού που ώφελεΐται.

121. Πρέπει να έχεις ακατάπαυστα τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ και να ἀνακρίνεις κάθε μέρα τὸν ἑαυτό σου, τί καλὸ ἢ τί κακὸ ἔπραξες. Καὶ τὰ καλὰ να τὰ λησμονεῖς, μὴν τυχὸν πέσεις στὸ πάθος τῆς κενοδοξίας. Γιὰ τὰ κακὰ ὅμως να χύνεις δάκρυα, να ἐξομολογεῖσαι και να προσεύχεσαι θερμὰ. Ἡ ἀνάκριση αὐτὴ να γίνεται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο. Ἀφοῦ τελειώσει ἡ ἡμέρα και ἔρθει τὸ βράδυ, να συλλογιζέσαι: «Πῶς ἄραγε, με τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πέρασα τὴν ἡμέρα; Μήπως κατέκρινα κανένα, ἢ πρόσβαλα, ἢ σκανδαλίσα, ἢ κοίταξα ἄλλον με ἐμπάθεια, ἢ παράκουσα ἐκεῖνον που ἐπιστατεῖ στὴ διακονία και ἀμέλησα τὸ διακόνημά μου, ἢ ὀργίσθηκα ἐναντίον κανενός, ἢ ἐκεῖ που στεκόμουν στὴν ἀκολουθία ἀπασχόλησα τὸ νοῦ μου σὲ ἀνώφελα πράγματα, ἢ βάρυνα ἀπὸ τὴ ραθυμία και ἄφησα τὴν ἐκκλησία και τὸν κανόνα;» Ὅταν βρεῖς σ' ὅλα αὐτὰ τὸν ἑαυτό σου ἀνεύθυνο (πράγμα ἀδύνατο, γιατί κανεὶς δὲν εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτία οὔτε μίᾳ ἡμέρα τῆς ζωῆς του⁵⁶ και κανεὶς δὲν μπορεῖ να καυχῆθῃ ὅτι ἔχει ἀγνή καρδιά⁵⁷), τότε φώναξε στὸ Θεὸ με πολλὰ δάκρυα: «Κύριε συγχώρεσέ μου ὅσα ἁμάρτησα με πράξεις και λόγια, με γνώση μου ἢ με ἄγνοια». Γιατί σε πολλὰ φταῖμε χωρὶς να τὸ γνωρίζομε.

122. Πρέπει καθημερινὰ να ἐξομολογεῖσαι κάθε λογισμὸ στὸν πνευματικὸ πατέρα, και ἐκεῖνο που σου λείει να τὸ δέχεσαι σὰν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ με ἐσωτερικὴ βεβαιότητα. Να μὴν τὰ κοινολογεῖς αὐτὰ σὲ κανένα, ὅτι δηλαδὴ «ρώτησα τὸ και τὸν πνευματικὸ πατέρα και μοῦ εἶπε τοῦτο· ἄραγε μοῦ εἶπε καλὰ ἢ ὄχι; Καὶ τί πρέπει να κάνω γιὰ τὴ διόρθωσή μου;». Γιατί αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἀπιστία πρὸς τὸν πατέρα και ἐπιζήμια γιὰ τὴν ψυχὴ. Αὐτὸ συνήθως συμβαίνει κυρίως στοὺς ἀρχαρίους.

123. Ὅλους τοὺς ἀδελφούς τοῦ κοινοβίου πρέπει να τοὺς βλέπεις ὡς ἀγίους και μόνο τὸν ἑαυτό σου να θεωρεῖς ἁμαρτωλὸ και τελευταῖο ἀπ' ὅλους και ὅτι, ἐνῶ ὅλοι θα σωθοῦν, μόνο ἐσὺ θα κολασθεῖς. Καὶ ὅταν στέκεσαι στὴν ἀκολουθία, αὐτὰ να συλλογιζέσαι και να μὴν παύεις να κλαῖς θερμὰ και με κατάνυξη, χωρὶς να ἐπηρεάζεσαι ἀπὸ ἐκείνους που γιὰ τὴ στάση σου σκανδαλίζονται ἢ περιγελοῦν. Ἄν ὅμως βλέπεις ὅτι ἀπ' αὐτὸ γλιστράς στὴν

56. Ἰωβ 14, 4-5.

57. Παροιμ. 20, 9.

κενοδοξία, τότε να βγεις από την εκκλησία, να κλάψεις κάπου κρυφά και πάλι να επιστρέφεις γρήγορα στη θέση σου. Αυτό είναι πάρα πολύ καλό για τους άρχαριους, και περισσότερο στον εξάψαλμο, στη στιχολογία του ψαλτηρίου, στην ανάγνωση και στη θεία λειτουργία. Πρόσεχε ακόμη να μην κατακρίνεις κανένα, αλλά να σκέφτεσαι ότι «όσοι με βλέπουν να θρηνώ και να οδύρομαι, θα καταλάβουν ότι έχω πάρα πολλές αμαρτίες και θα προσεύχονται για τη σωτηρία μου». Και όπωσδήποτε, αν πάντοτε αυτό συλλογίζεσαι και εκτελείς ακατάπαυστα, θα ωφεληθείς πολύ και θα ελκύσεις πάνω σου τη χάρη του Θεού και θα γίνεις μέτοχος του θείου μακαρισμού⁵⁸.

124. Μην πηγαίνεις στο κελί κανενός, εκτός από του ήγουμένου, και έκει πάλι σπάνια. "Αν θέλεις να τον ρωτήσεις για κάποιο λογισμό, ρωτήσέ τον στην εκκλησία. Μετά την ακολουθία ν' αποσύρεσαι άμέσως στο κελί σου, και κατόπιν στο διακόνημά σου. "Υστερα από τὸ ἀπόδειπνο, άφου βάλεις μετάνοια έξω από τὸ ήγουμενείο και ζητήσεις τὴν εύχη του ήγουμένου, τρέχα σιωπηλός και με σκυμμένο κεφάλι στο κελί σου. Γιατί είναι καλύτερο να πεις ένα τρισάγιο με προσοχή και να κοιμηθείς, παρά να άγρυπνήσεις τέσσερις ώρες με άνώφελες συνομιλίες. "Ομως όπου υπάρχει κατάνυξη και πνευματικό πένθος, εκεί ακολουθεί θεία έλλαμψη. "Όταν αυτή έπιφοιτήσει, διώχνει τὴν άκηδία και τὴ νόσο.

125. "Ιδιαίτερη άγάπη να μην έχεις με κανένα πρόσωπο, και μάλιστα με άρχάριο, ακόμη και αν σου φαίνεται ότι έχει άριστο βίο, και πολύ περισσότερο φυσικά αν έχει βίο ύποπτο. Γιατί συνήθως αυτή η άγάπη από πνευματική μετατρέπεται μέσα σου σε έμπαθη και συ πέφτεις σε άνώφελες θλίψεις. Αυτό μάλιστα συμβαίνει συχνά στους άγωνιστές. "Ομως η ταπεινώση και η συνεχής προσευχή θα σε διδάξουν γι' αυτό. "Ο καιρός δέ μās έπιτρέπει να έπεκταθούμε στο θέμα. "Ο νοών νοείτω.

126. Πρέπει να κρατᾶς τὸν έαυτό σου ξένο πρὸς κάθε άδελφὸ του κοινοβίου, και περισσότερο πρὸς τὸς γνωστούς που εἶχες στὸν κόσμο. "Όλους όμως να τὸς αγαπᾶς έξίσου, και τὸς εύλαβεῖς και άγωνιστῆς να τὸς βλέπεις ως άγίους. Για εκείνους πάλι που είναι σαν και μένα ράθυμοι, να προσεύχεται έκτενῶς. "Ομως, όπως προείπα, θεωρώντας τὸς ὅλους άγίους, σπευδε με τὸ πένθος να καθαρθεῖς από τὰ πάθη, για να φωτιστεῖς από τὴ χάρη, ὅποτε θα τὸς βλέπεις ὅλους ἴσους και θα έπιτύχεις τὸ μακαρισμὸ τῶν καθαρῶν στὴν καρδιά⁵⁹.

127. Να φρονεῖς, άδελφέ, ότι η τέλεια άναχώρηση από τὸν κόσμο είναι καταρχήν η ὀλοκληρωτική άπονέκρωση του θελήματός σου, και έπειτα η άποδέσμευση από τὸν σύνδεσμο και η άπάρνηση τῶν γονέων, συγγενῶν και φίλων.

128. "Επίσης, τὸ να απογυμνωθεῖς απ' ὅλα τὰ υπάρχοντά σου και να

58. Μαθ. 5, 4.

59. Μαθ. 5, 8.

τά μοιράσεις στους φτωχούς, σύμφωνα με τὸν λόγο τοῦ Κυρίου: «Πούλησε τὰ υπάρχοντά σου καὶ δῶσε τα στους φτωχούς»⁶⁰. Ἀκόμη, νὰ λησμονήσεις ὅλα τὰ πρόσωπα ποὺ ἀγαποῦσες εἴτε σωματικῶς, εἴτε πνευματικῶς.

129. Ἐπίσης, νὰ ἐξομολογηθεῖς ὅλα τὰ μυστικά τῆς καρδιάς σου, ὅσα ἔπραξες ἀπὸ τὴ βρεφικὴ σου ἡλικία μέχρι τώρα, στὸν πνευματικὸ πατέρα ἢ στὸν ἡγούμενο, σὰν νὰ ἐξομολογεῖσαι στὸν ἴδιο τὸ Θεό, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει «καρδιάς καὶ νεφρούς». Γνωρίζεις πῶς ὅταν ὁ Ἰωάννης βάπτισε βάπτισμα μετανοίας, πῆγαιναν ὅλοι σ' αὐτὸν καὶ ἐξομολογοῦνταν τὶς ἁμαρτίες τους⁶¹. Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἐξομολόγηση γίνεται χαρὰ μεγάλη στὴν ψυχὴ καὶ ἀνακούφιση στὴ συνείδηση, σύμφωνα με τὸ λόγο τοῦ Προφήτη: «Λέγε πρῶτος ἐσὺ τὶς ἁμαρτίες σου, καὶ θὰ δικαιωθεῖς»⁶².

130. Νὰ βάλεις ἐπίσης στὸ λογισμό σου, μετὰ τὴν ἔνταξή σου στὸ κοινόβιο, τὴ βεβαιότητα, ὅτι πέθαναν ὅλοι, καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι σου. Καὶ νὰ θεωρεῖς πατέρα καὶ μητέρα τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἡγούμενο. Μὴ ζητήσεις ποτὲ ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ φίλους κάτι ποὺ σοῦ χρειάζεται. Ἄν τώρα αὐτοὶ προνοήσουν καὶ σοῦ στείλουν τίποτε, δέξου το καὶ προσευχήσου γι' αὐτοὺς ποὺ σὲ θυμοῦνται, δῶσε ὅμως ὅ,τι σοῦ ἔστειλαν στὸν ξενῶνα ἢ στὸ νοσοκομεῖο τῆς μονῆς. Καὶ αὐτὸ νὰ τὸ κάνεις μετὰ ταπείνωση· γιατί δὲν εἶναι ἔργο τῶν τελείων, ἀλλὰ τῶν πολὺ μικρῶν.

131. Κάθε τι ποὺ εἶναι καλὸ, νὰ τὸ κάνεις μετὰ ταπείνωση, ἔχοντας στὸ νοῦ σου τὸν Κύριο ποὺ εἶπε: «Ὅταν τὰ πράξετε ὅλα, νὰ λέτε ὅτι εἴμαστε ἄχρηστοι δούλοι καὶ κάναμε ὅ,τι ὀφείλαμε νὰ πράξομε»⁶³.

132. Νὰ φυλάγῃς νὰ μὴν κοινωνήσεις ποτὲ ἔχοντας τίποτε ἐναντίον ἄλλου, ἀκόμη καὶ ἀπλὸ λογισμό, ἕως ὅτου ἐπιτύχεις τὴ συνδιαλλαγὴ μετὰ τὴ μετάνοια. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ θὰ τὸ μάθεις ἀπὸ τὴν προσευχή.

133. Νὰ εἶσαι κάθε μέρα ἔτοιμος νὰ δεχθεῖς κάθε θλίψη. Νὰ σκέφτεσαι ὅτι μ' αὐτὲς θ' ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὶς πολλὰς σου ἁμαρτίες, καὶ νὰ εὐχαριστεῖς τὸν Ἅγιο Θεό. Γιατὶ ἀπ' αὐτὸ ἀποκτᾶ κανεὶς παρρησία ποὺ δὲν ντροπιάζει, σύμφωνα με τὸν μέγα Ἀπόστολο ποὺ λέει: «Ἡ θλίψη ὁδηγεῖ στὴν ὑπομονή, ἡ ὑπομονὴ στὴν σταθερότητα, καὶ ἡ σταθερότητα στὴν ἐλπίδα. Καὶ ἡ ἐλπίδα δὲ θὰ ντροπιᾶσει αὐτὸν ποὺ ἐλπίζει»⁶⁴. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ μάτια δὲν τὰ εἶδαν καὶ αὐτιά δὲν τὰ ἄκουσαν καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν τὰ διανοήθηκε⁶⁵, αὐτὰ εἶναι ποὺ θὰ δοθοῦν σύμφωνα με τὴν ἀδιάφυστη ὑπόσχεση σ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴ συνέργεια τῆς χάριτος δείχνουν ὑπομονὴ στὶς θλίψεις. Γιατὶ χωρὶς τὴ χάριση τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ κατορθωθεῖ.

134. Νὰ μὴν ἔχεις στὸ κελί σου τίποτε ὑλικό, μέχρι καὶ βελόνα, ἔξω ἀπὸ μίαν φάθα, μίαν προβειά, ἕνα ράσο καὶ ὅ,τι φορᾶς. Ἄν εἶναι δυνατόν, νὰ

60. Ματθ. 19, 21.

61. Ματθ. 3, 6.

62. Ἦσ. 43, 26.

63. Λουκ. 17, 10.

64. Ρωμ. 5, 3-5.

65. Α' Κορ. 2, 9.

μὴν ἔχεις οὔτε σκαμνὶ ν' ἀκουμπᾶς τὰ πόδια σου. Γιατὶ καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχει λόγος. Ὁ νοῶν νοεῖτω.

135. Οὔτε πάλι νὰ ἀπαιτεῖς ἀπὸ τὸν ἡγούμενο τίποτε ἀπ' ὅσα σοῦ χρειάζονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κανονισμένα, καὶ αὐτὰ ὅταν αὐτὸς σὲ καλέσει καὶ σοῦ τὰ δώσει. Οὔτε νὰ πείθῃσαι στὸ λογισμὸ πού σοῦ ἔρχεται νὰ ἀλλάξεις κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα πού σοῦ δίνει. Ἄλλὰ ὅ,τι λογῆς καὶ ἂν εἶναι, νὰ τὰ δέχεσαι μὲ εὐχαριστία σὰν ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ μὲ αὐτὰ νὰ πορεύῃσαι. Δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ προμηθεύῃσαι ἄλλο μὲ ἀγορά. Ὅταν λερώνεται τὸ ζωστικὸ σου, δύο φορὲς τὸ χρόνο νὰ τὸ πλένεις, ζητώντας μὲ σχῆμα φτωχοῦ καὶ ταπεινοῦ καὶ μὲ κάθε ταπεινώση, ζωστικὸ ἀπὸ ἄλλο ἀδελφό, μέχρις ὅτου πλυθεῖ καὶ στεγνωθεῖ τὸ δικό σου, κι ἔπειτα πάλι μὲ εὐχαριστία νὰ τὸ ἐπιστρέφεις. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ ράσο καὶ μὲ ὅ,τι ἄλλο.

136. Νὰ κοπιᾶζεις ὅσο μπορεῖς στὴ διακονία. Μέσα στὸ κελί σου νὰ καρτερεῖς στὴν προσευχὴ μὲ κατάνυξη καὶ προσοχὴ καὶ ἀδιάκοπα δάκρυα. Μὴ βάλεις στὸ νοῦ σου ὅτι, σήμερα κοπίασα πάρα πολὺ κι ἄς ἀφαιρέσω κάτι ἀπὸ τὴν προσευχὴ ἕξαιτίας τοῦ σωματικοῦ κόπου. Γιατὶ σοῦ λέω, ὅτι ὅσο καὶ ἂν βιάσει κανεὶς τὸν ἑαυτό του στὴ διακονία, ἂν στερηθεῖ τὴν προσευχὴ, πρέπει νὰ θεωρεῖ ὅτι κάτι μεγάλο ἔχασε. Καὶ πράγματι ἔτσι εἶναι.

137. Νὰ πηγαίνεις πρῶτος στὶς ἐκκλησιαστικὲς συνάξεις καὶ νὰ φεύγεις τελευταῖος, ἐκτὸς μεγάλης ἀνάγκης, καὶ κυρίως στὸν ὄρθρο καὶ στὴ θεία λειτουργία.

138. Νὰ ἔχεις πλήρη ὑποταγὴ στὸν ἡγούμενο ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγινες μοναχός, καὶ νὰ ἐκτελεῖς ἀνεπιφύλακτα μέχρι θανάτου ὅσα σὲ προστάζει, καὶ ἂν ἀκόμη σοῦ φαίνονται ἀδύνατα. Γιατὶ μὲ αὐτὸ μιμεῖσαι Ἐκεῖνον πού ὑπάκουσε μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα σταυρικοῦ⁶⁶. Κι ὄχι μόνο τὸν ἡγούμενο, ἀλλὰ καὶ ὅλη τὴν ἀδελφότητα καὶ ἐκεῖνον πού ἔχει ἀναλάβει νὰ κατανέμει τίς διακονίες, δὲν πρέπει νὰ παρακούσεις σὲ τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὴ δύναμή σου αὐτὸ πού σὲ διατάζει, ἀφοῦ βάλεις μετάνοια, ζήτησε συγχώρηση. Ἄν ὅμως αὐτὸς δὲν ἀποσύρει τὴ διαταγὴ, τότε νὰ βιάζεις τὸν ἑαυτό σου νὰ τὴν ἐκτελέσεις, ἔχοντας ὑπόψη ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι γιὰ ὅσους ἀσκοῦν βία στὸν ἑαυτό τους, καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρπάζουν⁶⁷.

139. Ἀκόμη, νὰ κυλιέσαι μὲ συντετριμμένη καρδιὰ στὰ πόδια ὅλης τῆς ἀδελφότητας, σὰν ἀφανῆς καὶ ἄγνωστος καὶ τελείως ἀνύπαρκτος. Ὅποιος στὴ ζωὴ του φέρεται ἔτσι, τολμῶ νὰ πῶ ὅτι θὰ γίνῃ διορατικὸς καὶ πολλὰ θὰ προλέγει μὲ τὴ συνέργεια τῆς χάριτος. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θρηνεῖ καὶ γιὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, μένοντας ἀπερίσπαστος καὶ μὴ προσηλωμένος στὰ ὑλικά, καθὼς δὲν τὸν ἀφήνει νὰ γλιστρήσῃ σ' αὐτὰ ὁ πνευματικὸς καὶ θεῖος ἔρωτας. Δὲν εἶναι βέβαια θαυμαστὸ τὸ νὰ προλέγει κανεὶς· αὐτὸ πολ-

66. Φιλίπ. 2, 8.

67. Ματθ. 11, 12.

λές φορές προέρχεται και από τους δαίμονες. "Όμως εκείνος που έχει νοῦ, θά τὸ ἐννοήσει. Πλὴν ὅμως ἂν κανεὶς ἀρχίσει νὰ δέχεται ἐξομολογήσεις, ἴσως στερηθεῖ τὰ παραπάνω, μὲ τὸ ν' ἀπασχολεῖται στὴν ἐξέταση ξένων λογισμῶν. "Ἄν ὅμως ἀπὸ μεγάλη ταπείνωση πάψει νὰ τὸ κάνει, δηλαδὴ νὰ λέει καὶ νὰ ἀκούει, ἐπιστρέφει πάλι στὴν προηγούμενη κατάσταση. Τὴν πλήρη γνώση βέβαια γι' αὐτὰ τὴν ἔχει μόνον ὁ Θεός· ἐγὼ εἶμαι γεμάτος φόβο καὶ δὲν τολμῶ νὰ ἔχω γνώμη γιὰ τέτοια.

140. Νὰ ἔχεις πάντοτε τὸ νοῦ σου στὸ Θεό, εἴτε κοιμᾶσαι εἴτε εἶσαι ξυπνητός, καὶ στὸ φαγητὸ καὶ στὴ συνομιλία καὶ στὸ ἐργόχειρο καὶ σὲ κάθε ἄλλη πράξη, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Προφήτη: «Ἔβλεπα πάντοτε τὸν Κύριο ἐνώπιόν μου»⁶⁸. Καὶ νὰ θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸ σου πιὸ ἁμαρτωλὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ὅταν πολυκαιρίζει αὐτὸς ὁ λογισμὸς, συνήθως ἀκολουθεῖ στὴ διάνοια κάποια ἔλλαμψη σὰν ἀκτίνα. Καὶ ὅσο περισσότερο τὴν ἐπιζητεῖς μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ μὲ ἀπερίσπαστη διάνοια, μὲ μεγάλο κόπο καὶ δάκρυα, τόσο φαίνεται λαμπρότερα. Καὶ ὅταν φαίνεται, ἀγαπιέται· καθὼς ἀγαπιέται, προξενεῖ κάθαρση· καθαιρόντας, κάνει τὸν ἄνθρωπο ὅμοιο μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸν φωτίζει καὶ τὸν διδάσκει νὰ διακρίνει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ. Ἄλλὰ, ἀδελφέ, χρειάζεται πολὺς κόπος, μαζὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ κατοικήσει μόνιμα στὴν ψυχὴ σου καὶ νὰ τὴν κατα φωτίσει ὅπως ἡ σελήνη τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας. Πρέπει ἀκόμη νὰ προσέχεις καὶ τὶς προσβολὲς τῶν λογισμῶν τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς οἰήσεως καὶ νὰ μὴν κατακρίνεις κανένα πού θά δεῖς νὰ κάνει μιὰ ἀπρέπεια. Γιατὶ οἱ δαίμονες παρουσιάζουν τέτοιους λογισμοὺς στὴν ψυχὴ, ἂν τὴ δοῦν ὅτι ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τοὺς πειρασμοὺς μὲ τὴν ἐνοίκηση τῆς χάρης καὶ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν. "Όμως ἡ βοήθεια ἔρχεται ἀπὸ τὸ Θεό. Ἐπίσης, νὰ σοῦ γίνῃ τὸ πένθος ἀκατάπαυστο καὶ νὰ μὴ χορταίνεις ἀπὸ τὰ δάκρυα. Πρόσεχε ὅμως νὰ μὴν πάθεις τίποτε ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰ καὶ κατάνυξιν, οὔτε νὰ πιστέψεις ὅτι τὰ δάκρυα σοῦ ἤρθαν ἀπὸ δικό σου κόπο καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· ἀλλιῶς θά σοῦ ἀφαιρεθοῦν καὶ θά τὰ ζητήσεις πολὺ μὲ προσευχὴ καὶ δὲν θά τὰ βρεῖς, καὶ θά μάθεις πόσο μεγάλο δῶρο ἔχασες. Ἄλλὰ Κύριε, εἶθε ποτὲ νὰ μὴ στερηθοῦμε τὴν χάριν Σου. Πλὴν, ἀδελφέ, ἂν καὶ αὐτὸ συμβεῖ, ἄφησε στὸ Θεὸ τὴν ἀσθένειά σου καὶ ἀφοῦ σηκωθεῖς ἄπλωσε τὰ χέρια σου καὶ προσευχήσου λέγοντας: «Κύριε, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸ καὶ ἀδύναμο καὶ ταλαίπωρο, καὶ στείλε μου τὴν χάριν Σου. Μὴ μὲ ἀφήσεις νὰ πειρασθῶ παραπάνω ἀπ' ὅ,τι μπορῶ»⁶⁹. Ἴδου Κύριε, οἱ πολλὲς ἁμαρτίες μου σὲ πόση ἀθυμία καὶ σὲ τί λογισμοὺς μὲ ἔφεραν. Ἐγὼ Κύριε, καὶ νὰ θελήσω νὰ ἀποδώσω στοὺς δαίμονες ἢ στὴν οἴηση τὴν στέρηση τῆς δικῆς Σου παρηγορίας, δὲν μπορῶ. Γιατὶ γνωρίζω ὅτι οἱ δαίμονες πολεμοῦν ἐναντίον αὐτῶν πού ἐκτελοῦν θερμῶς τὸ θέλημά Σου.

68. Ψαλμ. 15, 8.

69. Α' Κορ. 10, 13.

Ἐγὼ ὅμως ποῦ ἐκτελῶ κάθε μέρα τὸ θέλημά τους, πῶς θὰ δεχθῶ πειρασμὸ ἀπ' αὐτούς; Ὅπωςδήποτε πειράζομαι ἕξαιτίας τῶν ἀμαρτιῶν μου. Καὶ τώρα Κύριε, Κύριέ μου, ἂν εἶναι θέλημά Σου καὶ συμφέρον μου, εὐδόκησε νὰ ἔρθει πάλι ἡ χάρις Σου σ' ἐμένα τὸν δούλο Σου· νὰ τὴν βλέπω καὶ νὰ χαίρομαι γεμάτος κατάνυξη καὶ κλαυθμὸ, φωτιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀέναη ἔλλαμψή της· νὰ μὲ φυλάγει ἀπὸ ἀκάθαρτους λογισμοὺς καὶ ἀπὸ κάθε πονηρὸ πρᾶγμα καὶ ἀπὸ τὰ σφάλματά μου, ποῦ διαπράττω κάθε μέρα, μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια, μὲ γνώση ἢ μὲ ἄγνοιά μου. Καὶ νὰ βεβαιώνομαι, Κύριε, ὅτι ἔχω παρρησία ἐνώπιόν Σου, ἀπὸ τὶς θλίψεις ποῦ πέφτουν καθημερινὰ πάνω σ' ἐμένα τὸν δούλο Σου καὶ ποῦ τὶς προξενοῦν οἱ δαίμονες καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκοπή τοῦ θελήματός μου, ἔχοντας στὸ νοῦ μου καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ποῦ περιμένουν ὅσους σὲ ἀγαποῦν. Γιατὶ Ἐσύ, Κύριε, εἶπες ὅτι ὅποιος αἰτεῖ, παίρνει· καὶ ὅποιος ζητᾶ, βρίσκει· καὶ σ' ὅποιον χτυπᾶ, τοῦ ἀνοίγεται ἡ θύρα⁷⁰». Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἀδελφέ, καὶ μὲ ὅσα ἄλλα σοῦ βάλει ὁ Θεὸς μέσα στὴ διάνοιά σου, ἐπίμενε νὰ παρακαλεῖς, χωρὶς νὰ χαλαρώνεις ἀπὸ ἀκηδία. Καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς δὲ θὰ σὲ ἐγκαταλείψει.

141. Στὸ κελὶ ποῦ ἔλαβες στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸν ἡγούμενο, ἐκεῖ καρτέρησε μέχρι τέλους. Ἄν εἶναι παλιὸ ἢ ἐτοιμόρροπο καὶ σοῦ προξενεῖ ἀνησυχία, βάλε μετάνοια στὸν ἡγούμενο μὲ ταπεινώση καὶ ὑπενθύμισέ του το. Καὶ ἂν ἀκούσει, νὰ χαρεῖς· ἂν ὄχι, καὶ πάλι εὐχαρίστησε, ἐνθυμούμενος τὸν Κύριό σου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε ποῦ νὰ γείρει τὸ κεφάλι⁷¹. Γιατὶ ἂν τὸν ἐνοχλήσεις δύο φορὲς ἢ τρεῖς ἢ τέσσερις γι' αὐτὸ τὸ θέμα, ἀποκτᾶς ἀπέναντί του παρρησία, κατόπιν ἀπιστία καὶ τέλος καταφρόνηση. Ἄν λοιπὸν θέλεις νὰ ζήσεις ἡρεμῆ καὶ ἡσυχαστικὴ ζωὴ, μὴ ζητεῖς τίποτε γιὰ σωματικὴ σου ἀνεση ἀπὸ τὸν ἡγούμενο. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ δὲν ὑποσχέθηκες τοῦτο, ἀλλὰ ἀντίθετα νὰ σὲ καταφρονοῦν καὶ νὰ σὲ ἐξουθενώνουν ὅλοι καὶ ἐσύ, κατὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, νὰ τὰ ὑποφέρεις αὐτὰ μὲ γενναιότητα. Ἄν λοιπὸν θέλεις νὰ διατηρεῖς τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγάπη στὸν ἡγούμενο καὶ νὰ τὸν βλέπεις σὰν ἅγιο, φύλαξε αὐτὰ τὰ τρία: μὴ ζητεῖς τίποτε γιὰ τὴν ἀνεσή σου, μὴν ἔχεις θάρρος μαζί του, καὶ μὴν πηγαίνεις συχνὰ σ' αὐτόν, ὅπως κάνουν μερικοὶ, ἐπειδὴ τάχα ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ αὐτόν, πρᾶγμα ἀβέβαιο σὰν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα. Δὲν κατακρίνω καὶ τὸ νὰ φανερώνεις σ' αὐτόν κάθε λογισμὸ ποῦ σοῦ ἔρχεται. Ἄν τὰ τηρήσεις αὐτά, θὰ περάσεις χωρὶς τρικυμίες τὴ θάλασσα τοῦ βίου καὶ τὸν πνευματικὸ σου πατέρα, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, θὰ τὸν θεωρεῖς ἅγιο. Ἄν μέσα στὴν ἐκκλησία τὸν πλησιάζεις γιὰ νὰ τὸν ἐρωτήσεις σχετικὰ μὲ κάποιον λογισμὸ καὶ τὸν βρεῖς ἀπασχολημένο μὲ ἄλλον ἀδελφὸ γιὰ τὴν ἴδια αἰτία ἢ κάποια ἄλλη, καὶ σὲ ἀφήσει γι' αὐτὸ νὰ περιμένεις λίγο, μὴ δυσανασχετήσεις καὶ μὴ σκεφτεῖς τίποτε κακό· ἀλλὰ στάσου στὴν ἄκρη μὲ τὰ χέρια σταυρω-

70. Ματθ. 7, 8.

71. Ματθ. 8, 20.

μένα μέχρις ότου τελειώσει ό άλλος και προσκαλεσθείς έσύ. Γιατί αυτό τό συνηθίζουν οι πατέρες ίσως έπίτηδες, για δοκιμή και άπαλλαγή από τις προηγούμενες άμαρτίες μας.

142. Νά νηστεύεις τις τρεις σαρακοστές. Τή μεγάλη Σαρακοστή νά τρώς κάθε δύο ήμέρες, έκτός αν είναι μεγάλη έορτή, Σάββατο ή Κυριακή. Τις δύο άλλες, μέρα παρά μέρα. Τις υπόλοιπες μέρες του χρόνου, νά τρώς μία φορά την ήμέρα, έκτός αν είναι Σάββατο, Κυριακή ή έορτή, αλλά και τότε νά μη χορταίνεις.

143. Φρόντισε νά γίνεις ώφέλιμο υπόδειγμα για όλη την αδελφότητα σε κάθε άρετή, στην ταπεινώση, στην πραότητα, στην έλεημοσύνη, στην ύπακοή άκόμη και στους πιο άσήμαντους, στην άοργησία, στην άποδέσμευση από πάθη, στην άκτημοσύνη, στην κατάνυξη, στην άκακία, στην άπεριέργεια, στην άπλότητα, στην άποξένωση από κάθε άνθρωπο, στην έπίσκεψη ασθενών, στην παρηγορία των θλιβομένων, στο νά μην άποστραφείς κανέναν που έχει ανάγκη νά του φανείς ώφέλιμος, με δικαιολογία την έπικοινωνία με τό Θεό —γιατί ή άγάπη είναι άνώτερη από την προσευχή. Άκόμη, νά δείχνεις συμπάθεια σε όλους, νά σου λείπει ή κενοδοξία, ή παρρησία και ή έλεγκτικότητα προς τους άλλους, νά μη ζητείς τίποτε από τον ήγούμενο ή από τον διακονητή, νά τιμάς όλους τους ιερείς, νά είσαι προσεκτικός στην προσευχή και άνεπιτήδευτος στους τρόπους και νά δείχνεις άγάπη σε όλους. Νά μη δείχνεις σπουδή νά περιεργάζεσαι και νά έρευνās τις Γραφές με στόχο νά σε δοξάζουν. Αυτά θα σου τά διδάξει ή προσευχή που γίνεται με δάκρυα και ή έλλαμψη της χάρης. "Όταν λοιπόν έρωτηθείς για κάτι ώφέλιμο, νά διδάσκεις με πολλή ταπεινώση για τις ύψηλές πνευματικές καταστάσεις όπως σε φωτίζει ή χάρη, αναφέροντας περιστατικά από τη ζωή σου σαν νά ανήκουν σε άλλον, με άκενόδοξο λογισμό, όποιος και νά είναι εκείνος που έρωτā έπιθυμώντας νά ώφεληθεί. Και εκείνον που θέλει νά σε συμβουλευτεί για έναν λογισμό, μη τον άποστραφείς, αλλά πάρε πάνω σου τά σφάλματά του, όποια και αν είναι, και κλάψε και προσευχήσου γι' αυτόν. Γιατί αυτό μαρτυρεί άγάπη και τέλεια συμπάθεια. Μην τον διώξεις από φόβο μήπως βλαφθείς απ' όσα άκούσεις, γιατί με τη συνέργεια της χάρης δέν θα πάθεις τίποτε. Άλλά για νά μη βλαφθούν άλλοι, νά τον άκούσεις σε άπόκρυφο τόπο. Ίσως βέβαια, ως άνθρωπος, νά υποστείς προσβολή λογισμού, αν όμως έχεις τη χάρη, ούτε αυτό δέ θα τό πάθεις. Γιατί έχομε διδαχθεί νά μη ζητούμε τό δικό μας συμφέρον, αλλά των άλλων, για νά σωθούν⁷². "Όπως προείπαμε, πρέπει νά ζεις βίο άμέριμνο και άκτήμονα. Και τότε θα καταλάβεις ότι ή χάρη ενεργεί μέσα σου, όταν θεωρείς άληθινά τον έαυτό σου πιο άμαρτωλό από όλους τους ανθρώπους. Τό πώς γίνεται αυτό δέν μπορώ νά τό πώ, ό Θεός τό γνωρίζει.

72. Α' Κορ. 10, 24 και 33.

144. Κατὰ τὴν ἀγρυπνία, ὀφείλεις νὰ ἀφιερῶνεις δύο ὥρες στὴν ἀνάγνωση, καὶ ἄλλες δύο νὰ προσεύχῃς μὲ κατάνυξη καὶ μὲ δάκρυα· νὰ κάνεις ὅποιον κανόνα θέλεις, καὶ φαλμούς, ἂν θέλεις, νὰ λές τοὺς δώδεκα καὶ τὸν Ἄμωμο καὶ τὴν εὐχὴ τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου*. Αὐτά, τὶς μεγάλες νύχτες. Στὶς μικρὲς νύχτες νὰ κάνεις συντομότερη ἀκολουθία, ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη ποὺ σοῦ δίνει ὁ Θεός. Γιατὶ χωρὶς Αὐτὸν κανένα ἀγαθὸ δὲν κατορθώνεται, ὅπως λέει ὁ Προφήτης: «Ἐκ τὸν Κύριον κατευδύνονται τὰ ὅσα κάνει ὁ ἄνθρωπος»⁷³, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας: «Χωρὶς ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»⁷⁴.

Χωρὶς δάκρυα νὰ μὴν κοινωνήσεις ποτέ.

145. Νὰ τρῶς ὅ,τι σοῦ παραθέτουν ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι. Ἐπίσης νὰ πίνεις κρασί μὲ ἐγκράτεια χωρὶς γογγυσμό. Ἄν κάθῃς μόνος σου διότι εἶσαι ἀσθενής, τρῶγε ὠμὰ λαχανικὰ μὲ ἐλιές. Ἄν κανεὶς ἀδελφὸς σοῦ στείλει κάτι φαγώσιμο, δέξου το μὲ εὐχαριστία καὶ ταπεινώση σὰν ξένος· φάγε ἀπὸ αὐτό, ὅ,τι καὶ νὰ εἶναι, καὶ τὸ ὑπόλοιπο στείλε το σὲ ἄλλον ἀδελφὸ φτωχὸ καὶ εὐλαβή. Ἄν σὲ καλέσει κανεὶς νὰ σὲ φιλέψει, φάγε ἀπὸ ὅλα ποὺ προσφέρει, ἀλλὰ λίγο, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή, φυλάγοντας τὴν ἐγκράτεια. Ἄφου σηκωθείς καὶ τοῦ βάλεις μετάνοια σὰν ξένος καὶ φτωχός, εὐχαρίστησέ τον λέγοντας: «Ὁ Θεός, πάτερ ἅγιε, νὰ σοῦ τὸ ἀνταποδώσει». Πρόσεχε ὅμως μὴν πεῖς τίποτε, ἀκόμη καὶ ἂν σοῦ φανεῖ ὠφέλιμο.

146. Ἄν κανένας ἀδελφὸς στενοχωρήθηκε ἀπὸ τὸν ἡγούμενο ἢ τὸν οἰκονόμο ἢ ἀπὸ ἄλλον καὶ ἔρθει σὲ σένα, παρηγόρησέ τον καὶ πές του: «Πίστεφέ με ἀδελφέ, γιὰ δοκιμὴ σοῦ ἔγινε αὐτό. Καὶ σὲ μένα ἔχει συμβεῖ αὐτὸ μὲ διάφορους τρόπους, καὶ ἀπὸ μικροφυχία λυπόμυνα. Ὅταν ὅμως βεβαιώθηκα ὅτι εἶναι γιὰ δοκιμὴ μου, ὑποφέρω εὐχαρίστως. Καὶ σὺ λοιπὸν ἔτσι κάνε, καὶ μᾶλλον θὰ χαρεῖς γιὰ τέτοιες θλίψεις». Ἄν πάλι ἀρχίσει νὰ κακολογεῖ, οὔτε τότε νὰ τὸν ἀποστραφεῖς, ἀλλὰ παρηγόρησέ τον ὅπως σὲ φωτίζει ἡ χάρις. Γιατὶ ἡ διάκριση εἶναι πολλῶν εἰδῶν, καὶ ὅπως ἐννοεῖς τὴν κατάσταση τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοὺς λογισμοὺς του, πλησίασέ τον ἀνάλογα καὶ μὴν τὸν ἀφήσεις νὰ φύγει ἀθεράπευτος.

147. Ἄν κάποιος ἀδελφὸς εἶναι ἄρρωστος καὶ συμβεῖ νὰ μὴ τὸν ἐπισκεφθεῖς πολὺν καιρὸ, στείλε του πρωτύτερα κάτι καὶ μῆνυσέ του: «Πίστεφε, πάτερ ἅγιε, σήμερα ἔμαθα ὅτι εἶσαι ἄρρωστος καὶ ζητῶ συγχώρηση». Κατόπιν πήγαινε καὶ ἀφοῦ βάλεις μετάνοια καὶ κάνετε προσευχή, πές του: «Πῶς ὁ Θεός σὲ βοήθησε πάτερ ἅγιε;». Καὶ ἀφοῦ καθίσεις μὲ σταυρωμένα χέρια, μείνε σιωπηλός. Ἄν εἶναι παρόντες καὶ ἄλλοι ἐπισκέπτες, πρόσεχε μὴν πεῖς τίποτε, εἴτε ἀγιογραφικὸ, εἴτε ἄλλο, καὶ μάλιστα ἂν δὲν ἐρωτηθεῖς,

73. Ψαλμ. 36, 23.

74. Ἰω. 15, 5.

* Εἶναι ἡ εὐχὴ: «Μεγαλύνων μεγαλύνω σε, Κύριε...» ποὺ λέγεται στὸ Μεσονυχτικὸ τοῦ Σαββάτου. Βλ. στὸ Μέγα Ὁρολόγιο.

για νὰ μὴν στενοχωρηθεῖς ὕστερα. Γιατὶ αὐτὸ τὸ παθαίνουν συνήθως οἱ πιὸ ἀπλοὶ ἀδελφοί.

148. "Ἄν τύχει καὶ καθίσεις γιὰ φαγητὸ μαζὶ μὲ εὐλαβεῖς ἀδελφούς, πρέπει νὰ τρῶς ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα, ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι αὐτά. "Ἄν ἔχεις ἐντολὴ νὰ μὴν τρῶς κάτι, φάρι ἅς ποῦμε ἢ κάτι τέτοιο, καὶ ἔχουν παρατεθεῖ στὸ τραπέζι καὶ αὐτά, ἂν εἶναι κοντὰ ἐκεῖνος ποῦ σοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολή, πήγαινε καὶ πείσε τον νὰ σοῦ ἐπιτρέψει νὰ φᾶς. "Ἄν ὅμως δὲν εἶναι, ἢ ἂν γνωρίζεις ὅτι δὲν σοῦ τὸ ἐπιτρέπει, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲ θέλεις νὰ τοὺς σκανδαλίσεις, φάγε καὶ κατόπιν ἀνάφερε αὐτὸ ποῦ ἔκανες, ζητώντας συγχώρηση. "Ἄν κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν θέλεις νὰ κάνεις, καλύτερα νὰ μὴν πᾶς στὸ τραπέζι. Γιατὶ ἔτσι θὰ ἔχεις διπλὸ κέρδος: καὶ τὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας θὰ ἀποφύγεις καὶ αὐτοὺς θὰ τοὺς γλυτώσεις ἀπὸ σκανδαλισμὸ καὶ στενοχώρια. "Ἄν τὰ φαγητὰ εἶναι ἀπὸ τὰ παχύτερα, φύλαξε τὸν κανόνα. Καλύτερο ὅμως εἶναι καὶ τότε νὰ φᾶς ἀπ' ὅλα λίγο. Ὁμοίως καὶ ὅταν τύχεις σὲ ἑορταστικὸ τραπέζι, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο ποῦ νομοθετεῖ: «Ὅ,τι σᾶς παραθέτουν νὰ τὸ τρῶτε, χωρὶς νὰ ἐξετάζετε τίποτε καὶ νὰ δημιουργεῖτε πρόβλημα στὴ συνειδήσή σας»⁷⁵.

149. "Ἄν προσεύχεσαι μέσα στὸ κελί σου καὶ χτυπήσει κανεὶς τὴν πόρτα, ἀνοιξέ του. Καὶ ἀφοῦ καθίσεις, μιλῆσέ του μὲ ταπεινώση, γιὰ ὅποιο ὠφέλιμο θέμα σὲ ρωτήσῃ. Καὶ ἂν τὸν βαραίνει κάποια στενοχώρια, φρόντισε νὰ τὸν ἀνακουφίσῃς ἢ μὲ λόγῳ ἢ μὲ ἔργῳ. Καὶ ὅταν φύγῃ, κλείσε καὶ συνέχισε τὴν προσευχή σου. Γιατὶ τὸ ἴδιο σπουδαία μὲ τὴν ἐξιλέωση τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἡ ἀνακούφιση τῶν προσερχομένων. Στους κοσμικοὺς ὅμως δὲν πρέπει νὰ κάνεις ἔτσι, ἀλλὰ ἀφοῦ τελειώσεις τὴν προσευχή, κατόπιν νὰ συνομιλεῖς μαζὶ τους.

150. Ὅταν προσεύχεσαι, ἂν νιώσεις δειλία, ἢ ἀκούσεις κτύπο, ἢ δεῖς φῶς ἢ κάτι ἄλλο, μὴν ταραχθεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον καρτέρησε στὴν προσευχή πιὸ ἐπίμονα. Γιατὶ εἶναι οἱ δαίμονες ποῦ προξενοῦν ταραχὴ καὶ φρίκη καὶ ἔκσταση γιὰ νὰ χάσεις τὴν ψυχραιμία σου καὶ ν' ἀφήσεις τὴν προσευχή, καὶ κατόπιν ὅταν συνηθίσῃς σ' αὐτὸ νὰ σὲ ἔχουν ὑποχείριο. "Ἄν ὅμως ἐκεῖ ποῦ κάνεις τὴν προσευχή σου, λάμψει ἄλλο φῶς, ποῦ δὲν μπορῶ νὰ τὸ παραστήσω, καὶ γεμίσει ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ χαρὰ καὶ κυριευθεῖς ἀπὸ ἐπιθυμία τῶν ἐπουρανίων καὶ δάκρυα πολλὰ μὲ κατάνυξη, γνώριζε ὅτι αὐτὸ εἶναι θεῖα ἐπίσκεψη καὶ βοήθεια. Καὶ ἂν ἐπιμένῃ αὐτὴ ἡ κατάσταση πολὺ, ἐπειδὴ δὲ θὰ ἀντέξεις περισσότερο στὰ πολλὰ δάκρυα, αἰχμαλώτισε τὸ νοῦ σου σὲ κάτι τὸ σωματικὸ καὶ μὲ αὐτὸ θὰ κατεβεῖς ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὕψος. Πρόσεχε ὅμως μὴν ἀφήσεις τὴν προσευχή ἀπὸ τὰ φοβερίσματα τῶν δαιμόνων· ἀλλὰ ὅπως τὸ μικρὸ παιδί, ποῦ ὅταν τὸ φοβερίζουν καταφεύγει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας ἢ τοῦ

75. Α' Κορ. 10, 27.

πατέρα και διώχνει τὸ φόβο, ἔτσι και σὺ τρέξε μὲ τὴν προσευχὴ στὸ Θεὸ και θὰ ἀποφύγεις τὸ φόβο τῶν δαιμόνων.

151. "Ἄν ἐκεῖ πού κάθεται στὸ κελί σου, ἔρθει ἀδελφὸς και σὲ ρωτήσει ἐπειδὴ ἔχει σαρκικό πόλεμο, μὴν τὸν διώξεις, ἀλλὰ μὲ κατάνυξη, ὅπως σὲ φωτίσει ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ και ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζεις ἀπὸ τὴν πείρα σου, ὠφέλησέ τον και ἔτσι ἄφησέ τον νὰ φύγει. "Ὅταν φεύγει, βάλε του μετάνοια και πές του: «Πίστεφέ με ἀδελφέ, ἐλπίζω στὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ φύγει ἀπὸ σένα αὐτὸς ὁ πόλεμος· μόνο μὴν ὑποχωρήσεις ἢ χαλαρώσεις». Μόλις φύγει, σήκω ἐπάνω και, ἀφοῦ ἀναλογιστεῖς τὸν πόλεμό του, σήκωσε τὰ χέρια σου πρὸς τὸ Θεὸ και προσευχήσου μὲ δάκρυα και στεναγμούς για τὸν ἀδελφὸ, λέγοντας: «Κύριε ὁ Θεός, ἐσὺ πού δὲ θέλεις τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ⁷⁶, οἰκονόμησε για τὸν ἀδελφὸ ὅπως γνωρίζεις και συμφέρει σ' αὐτόν». Και ὁ Θεὸς πού γνωρίζει τὴν πίστη τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς ἐσένα και τὴ δική σου συμπάθεια ἀπὸ ἀγάπη και τὴν εἰλικρινὴ προσευχὴ σου για τὸν ἀδελφὸ, θὰ ἀνακουφίσει τὸν σαρκικό του πόλεμο.

152. "Ὅλα αὐτά, ἀδελφέ, εἶναι κατάλληλα για κατάνυξη, και πρέπει νὰ τὰ ἐπιτελεῖς μὲ συντετριμμένη καρδιά, ὑπομονὴ και εὐχαριστία, γιατί φέρνουν δάκρυα, καταργοῦν τὰ πάθη και προξενοῦν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιατὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνήκει σ' αὐτοὺς πού βιάζονται τὸν ἑαυτό τους, και αὐτοὶ τὴν ἀρπάζουν⁷⁷. Και ἂν τὰ κατορθώσεις αὐτά, θὰ ἀπαλλαγεῖς ὁλότελα ἀπὸ τίς παλιές σου συνήθειες, ἴσως ἀκόμη και ἀπὸ αὐτὲς τίς προσβολές τῶν λογισμῶν. Γιατὶ εἶναι φυσικό νὰ ὑποχωρεῖ τὸ σκοτάδι μπροστά στὸ φῶς και ἡ σκιά στὸν ἥλιο. "Ἄν ὅμως δεῖξει κανεὶς στὴν ἀρχὴ ἀμέλεια σ' αὐτά, και χαλαρώσει τὸ φρόνημά του και περιεργάζεται ἄλλα, θὰ στερηθεῖ τὴ χάρη· και τότε, ἀφοῦ πέσει σὲ κακὰ πάθη, θὰ γνωρίσει τὴν ἀδυναμία του και θὰ κυριευθεῖ ἀπὸ δειλία. Ἐκεῖνος πάλι πού τὰ κατορθώνει, δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀποδίδει στὸ δικό του κόπο, ἀλλὰ στὴ χάρη τοῦ Θεοῦ. Προηγουμένως δέ, πρέπει νὰ καθαρῖζει τὸν ἑαυτό του, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου: «Πρῶτα θὰ καθαρθεῖ κανεὶς κι ἔπειτα θὰ πλησιάσει τὸν Καθαρό». Ἀπὸ τὰ πολλὰ δηλαδὴ δάκρυα καθαίρεται ὁ νοῦς και δέχεται ἔλλαμψη τοῦ θείου φωτός, τὸ ὁποῖο ἀγαπᾷ νὰ σκηνώνει σὲ ὄσους φροντίζουν γι' αὐτό, και δὲ λιγοστεύει ἀκόμη και ἂν τὸ λάβει ὅλος ὁ κόσμος.

(153.) Ἐρώτησαν κάποτε αὐτόν τὸν ἅγιο και μακάριο Συμεῶν, πῶς πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἱερέας· κι αὐτὸς ἀποκρίθηκε: «Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ εἶμαι ἱερέας, ἀλλὰ γνωρίζω ἀκριβῶς πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος πού μέλλει νὰ ἱεουργεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Πρέπει λοιπὸν ἐν πρώτοις νὰ εἶναι ἀγνός ὄχι μόνο στὸ σῶμα, ἀλλὰ και στὴν ψυχὴ, και ἀκόμη νὰ εἶναι ἀμέτοχος ἀπὸ κάθε ἁμαρτία. Δεύτερον, νὰ εἶναι ταπεινός και στὴν ἐξωτερικὴ διαγωγὴ και στὴν

76. Ἰεζ. 18, 23.

77. Ματθ. 11, 12.

έσωτερική στάση τῆς ψυχῆς. Κατόπιν, ὅταν στέκεται μπροστά στήν ἱερή και ἁγία Τράπεζα, ὀφείλει, βλέποντας αἰσθητὰ τὰ ἅγια Δῶρα πού εἶναι μπροστά του, νά βλέπει νοερά τή Θεότητα, χωρίς νά ἔχει καμιὰ ἀμφιβολία. "Οχι δέ μόνον αὐτό, ἀλλά και Αὐτόν τόν Κύριο πού εἶναι παρῶν στά Τίμια Δῶρα ἀοράτως, ὀφείλει νά Τόν ἔχει ἔνοικο μέσα στήν καρδιά του ἐνσυνειδήτα, γιά νά μπορεῖ μέ παρρησία νά προσφέρει τίς ἰκετευτικές εὐχές, και μιλώνοντας σάν φίλος πρὸς φίλο, νά λέει: «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου⁷⁸», σέ τρόπο ὥστε ἡ προσευχή αὐτή νά φανερώνει ὅτι τόν φύσει Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, τόν ἔχει ἔνοικο μέσα του μαζί μέ τόν Πατέρα και τὸ "Άγιο Πνεῦμα. Τέτοιοι λοιπόν, καθὼς γνωρίζω, πρέπει νά εἶναι οἱ πρεσβύτεροι. Συγχωρῆστε με, πατέρες και ἀδελφοί».

(154.) "Ἐλεγε και τοῦτο, γιά ἄλλον τάχα, κρύβοντας τόν ἑαυτό του γιά νά ἀποφύγει τή δόξα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά ἀναγκαζόμενος ἀπὸ φιλοθωπία φανερώνεται ἀπὸ τὰ λόγια του: «Μοῦ εἶπε κάποιος Ἱερομόναχος, ἀπὸ θάρρος διότι μέ ἀγαποῦσε, ὅτι "ποτέ δέ λειτούργησα χωρίς νά δῶ τὸ "Άγιο Πνεῦμα, ὅπως τὸ εἶδα ὅταν χειροτονήθηκα και ὁ Μητροπολίτης ἔλεγε τὴν εὐχή τῆς χειροτονίας ἔχοντας τὸ Εὐχολόγιο πάνω στήν ἀθλία μου κεφαλή". Ἐγὼ τὸν ρώτησα πῶς εἶδε τὸ "Άγιο Πνεῦμα και σέ ποιά μορφή. Και μοῦ ἀποκρίθηκε: "Τὸ εἶδα ἀπλό, χωρίς μορφή, ἀλλά σάν φῶς. Και καθὼς ἀποροῦσα στήν ἀρχὴ βλέποντας ἐκεῖνο πού ποτέ δὲν εἶχα δεῖ, και συλλογιζόμενον τί νά εἶναι, Αὐτὸ μοῦ ἔλεγε μυστικά σάν νά μοῦ μιλοῦσε μέ γνωστή φωνή: Ἐγὼ ἔτσι ἐπιφοιτῶ σέ ὅλους τοὺς Προφῆτες και Ἀποστόλους και στοὺς τωρινούς ἐκλεκτούς και ἁγίους τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἐγὼ εἶμαι τὸ "Άγιο Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ". Σ' Αὐτὸ ἀνήκει ἡ δόξα και τὸ κράτος στοὺς αἰῶνες. Ἄμήν.».

